

మారుతి మైరాపణ సం గావము

[విదంకముల నాటకము]

గ్రంథకర్త:

పురూష, సంపూర్ణ గామయణము, సీగార్ శాస్త్రము, మారుతి జయము,
వీరభద్రవిజయము, కాంతాచుతి, బగవద్గోపాన, పద్మీరాక
బంధము, ఇత్యాది నాటక కర్తయగు

నూడూరు కోటిశ్వరరావుగారు

438

కృతికర్త:

బ్రహ్మశ్రీ గుంటూరు బ్రహ్మశ్రీగారు

కా కా ని

మొదటి కూర్పు 1000 ముద్రలు

పబ్లిషర్లు:

నూడూరు ప్రచురణాలయము

జి. టి. ఆర్. వేంకండ్ర,

గుంటూరు జిల్లా.

శ్రీ భవానీ ముద్రాలయము, తెనాలి.

1924

కాపీరైట్ రిజర్వ్.

[మొదట 0—12—0]

ALL RIGHTS RESERVED

This book is registered under the Copyright Act of 1914 Copy-right by G. K. S. Rao, Proprietor, Gudoor Prachuranalayam, Vejandla. This Book is fully protected by an Indian and Foreign Copy-right. No one will be permitted to reproduce this book in whole or in part or translate it into any other language, or stage it without permission, or offer it for sale. A substantial copy of words, ideas contained here constitutes an infringement of Copy-right and notice is hereby given that a suit will be filed in every case of infringement.

ఈ పుస్తకము 1914 సంవత్సరపు కాపీరైటు అక్టోబరు 10వ తేదీన రిజిస్టరు చేయబడినది. గొర్రెపాడు ప్రచురణాలయము పొన్నూరు జి. కె. యస్. రావు (వేంకటేశ్వర) కాపీరైటు హక్కుదారుడు. ఈ పుస్తకమును ఎవరైనా కాపీరైటు చేతను, లేదా కీముమైన కాపీరైటుచేతను, మరలముద్దరించి, దత్తములు లేదా ఏవైనానుగాని మరదొరభాగముగాని సంపూర్ణముగాగాని పక్షాతిరెక్కకు గాని భాషాంతరీకరించి క్రియమునకిచ్చుటకు గాని, ప్రచురించుటకు గాని హక్కులేదు. ఇందుగల పద్యములుగాని, భాగములుగాని ఏమాత్రమయిన కాపీచేసినయెడల కాపీరైటు ముల్లమొందినట్లుగాను, అట్టివారు దావాకు బాతులగుదురు.

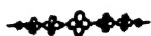
Vejandla,

జి. కె. యస్. రావు,

1-12-1924

ప్రొఫ్రైయిటర్.

స హా యు లు

ప్రతిరాజశ్రీ గుడివాడ వెంకటసుబ్బయ్య గారు ముప్పంబు నాటకశ్రీమూలము.

1. " వెలగా బసవయ్యగారు		"
" గుడివాడ లక్ష్మీనరసింహంగారు	"	గుంటూరు
" దివి తిరుమలాచార్యులగారు		వెన్నెలగూడ
" నాగుమోతు రాఘవయ్యగారు	(గ్రామమున్నటు)	ముప్పంబు
" కోట బ్రహ్మయ్యగారు		వేలగడ్డ
" పెద్ది నాగభూమణముగారు	వచ్చెంటు	ఉప్పలగూడ
" కొమ్మూరు వరసయ్యగారు	"	రేపల్లి
" వల్లభాడి పున్నయ్యగారు		తెనాలి
" కూచిమంచి వరసింహముగారు	మచ్చెంటు	తెనాలి
" చాళిలి వెంకయ్యగారు		వేలండ్
" వేవాంకిం నీతారాయార్యగారు		చేర్రోలు
" పొన్నపల్లి విశ్వనాథభావుగారు		గుంటూరు
" వాసిలి వీరనాథవయ్యగారు		చేర్రోలు
" వాసిరెడ్డి వెంకటకృష్ణయ్యగారు	ల్యాండ్ హౌల్డర్	గుంటూరు
" మేదూరు వియన్నగారు		గుంటూరు
" క్రిష్ణమనేని క్రిష్ణయ్యగారు	ల్యాండ్ హౌల్డర్	కాకా
" కోట నాగభూమణముగారు		కాకా
" కొండెపు సుబ్బాగారు	మచ్చెంటు	వెలగలేరు
" దాచేపల్లి సుబ్బాగారు	"	వేలండ్

నాటక గ్రంథమాల.

సంవత్సరమునకు నాలుగు నాటకములు ప్రచురింతుము. ప్రతి నాటకము పురాణము క్షమైన కథలనే ప్రాసె ప్రచురింతుము. మొదటిగ్రంథము " పురూరవ " ప్రకటింపబడినది సిద్ధముగనున్నది. సోదరులగు కె. లు, సహాయులు రు. 5 లు, నిషేధకులు రు. 10 లు రాజబోషకులు రు. 25 లు మొదలు పైనివారి బిత్తాన సారము. ఎప్పటిగ్రంథ ముప్పుడు వి.పీ. గా పంపి సాము వసూలు చేసకొందుము. ప్రతినాటకము చక్కని పద్యగద్య పాటలతో ముద్రింపబడును. రాబోవు నాటకములు.

నీతాకళ్యాణము (క్రొత్తరంగములు చేర్చబడినవి.)

వీరభద్ర విజయము.

శ్రీ

౧. త్రిగళు ధార్యసేవతుడు ! సింధుగభీరుడు ! బూరుహోత్తముం
దాగమవందితుండ భవుడంబిక హృత్కమలాబ్జ మిత్రుడు
వేగమెథక్తవర్మల కనేక వరంబులొసగు నీశుడు
ద్యేగుడనంతుడాద్యుడిల / వేయవిధంబులబ్రోడు బ్రహ్మయన్

౨. శ్రీమత్ప్రాథవ విశ్వకర్మముఖ రా / జీవోద్భవున్ బుణ్యనిన్
తేమంబొప్పగ శైలబాహు విభుడక్షీప్రబావాస్యజై
సీమంబున్ పహించి భూతలమునన్ / దే నెప్పు డైశ్వర్యమున్
ప్రేమస్థిని నెఱంగు హత్తుమిగురిన్ / బెంపార బ్రహ్మయ్యకున్.

౩. త్రిమ్యుత్వకర్మ ముఖస్మాతుండును, కృతినాయకవంశే మూల
పురుషుండును సుప్రసంగోద్భవుండును గుండలారు పంశం యా
పారావారి గాకానుభావండును నగు శ్రీబుచ్చయ్యాచార్యున్ ఎం
శావతారిం శాస్త్రిదనిన్.

౪. సూరివరాగ్రగణ్యుడిల ! సుందరహపుండ మేయభిరుడు !
భూరిబలాధ్యుడున్ ! మహిత ! పూర్వచక్రతుడు ! జూడ వాఙ్మీ
భీరుడు ! సర్వజాస్త్రి సువిత్ వేకుడు ! ధర్మనిచారణీయుడు !
సూరిమిమీర సద్గులకు ! నోరినకోర్కె లొసంగునాతడు.

౫. అట్టి బుచ్చయ్యాచారి శ సహర్షలీల
నగ్నిసాక్షిగ నా సుధ శ ద్రమనువేడ్క
బెండ్లియాడెను మది శ గడు బేర్నివోడ
శంకరుండుమణిపట్టు శ సరణి ధరణి॥

౬. శంకరుబూజసల్ప మది శ శంకయొకింతయులేకబూని హృ
స్పింకిజమం దామాపతిని శ భక్తిదలిర్పగనిల్పి డింపతుల్
జంకక నా శశాంకధరు ! శ సత్కృపరంజిల సేవీరీతి నే
యూకిలిలేక జేసితిటు శ లన్యవిధిం జొరనీక త్తెలుమున్.

గీ. బుచ్చయ్య సుభద్రను శ్రీ లిచ్చుడిర

నోమినముచుతి న్రతయు ల శ్రీ న్యోగ్యఫలము

కుండనాయన సద్గుణభరితుడగుచు

బుత్రుడొక్కఁడు సావయ్య శ్రీ పుట్టి భరిన్

వ. అతడు

గీ. వేదవేదాంత కో శ్రీ విమృశతి నిపుణత

పట్ శాస్త్రయులనెల్ల శ్రీ జరినివాడు

సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథ శ్రీ సమితిని గ్రహించి

పండితుడగుచేరి శ్రీ బరగినాడు

దానమందపర దా శ్రీ ధాత్రయాలంకారు

వేదాభ్యాసాది క శ్రీ న్యైలంకారు

సత్యవ్రతుఁడగు శ్రీ సతసంచగ జయల్

హావినిజనమేరి శ్రీ సమరినాడు

గీ. ఇట్టి సద్గుణభరితుడు శ్రీ నివివేసరి

చక్కసుగుణములచేత శ్రీ నాగమాంబ

బరిణయంబున స శోష శ్రీ భరితుడగుచు

సుకుమారె పిచ్చయ్య శ్రీ వాతప్రసూని

వ. అమ్మకుత్సూని

గీ. చెద్దలయగుభక్త నిరు శ్రీ వేదలయగు దయాద్రిబుద్ధి లల్

సత్యయిల్పి బేర్వడరి శ్రీ ధాత్రయనాదగు సృష్టియగు మేల్

ముద్దులుగుల్లు వాడితికి శ్రీ ముఖ్యుడటంచు వన్నెకెక్కి నే

యద్దెర! యందు భూజనము శ్రీ లదరు సతసముగుడుడగిన్

గీ. క్రొక్కారు మెఱుగురీతిన్

శొక్కపుసుగుణములచేత శ్రీ శోభిలుదానిన్

జక్కని చుక్కన నొప్పెడి

అక్కాంబను బెడ్డియాడ శ్రీ సతిహర్షమున్

గీ. కనియె నెక్కకుమారు స శ్ర జ్జనుని ఘనుని
 దేవతాపతి యింద్రాణి కీ దీ ప్తమై
 కొమరుని జను ముం గనినట్లు శ్ర కో ర్కెందీర
నిర గూహ్యుని గిరికి వివేకపరుని॥

ప. అ పింగళ్యుడు

గీ. పకిలన పకిల కా కే సాన బు పిలవాడు
 దానధర్మములియం శ్ర దగినవాడు
 పల్కుతాస్త్రమునందు శ్ర శిష్టమెప్పినవాడు
 దేవవక్త బేరు శ్ర చెచ్చినాడు
 నేడవేదా త స శిష్టద్యనేర్చినవాడు
 శ్వాశోపశాస్త్రము శ్ర జూచినాడు
 వారుకియె శిష్ట శ్ర బేరుగాంచినవాడు
 చనినశీకరవిద్య శ్ర బ్రబలినాడు

గీ. సుగుణములపేరి! చ గిన శ్ర సూరిమేరి!

నీర గూహ్యులకు పాడి శ్ర లేరు ధాని

కొరత లేనట్టి శ్ర గురురునాటి

వర్ధిలగడజేసె పరిపాడి శ్ర వారిమీరి

ప. అతడు

గీ. గుణము సుశీలమున్! శుచియు! గూడిమి! దానము! ధర్మమున్ సనా
 చినయ వివేకముల్! గలిగి • జేన్దొనగా నగిన్జట్టదాని నె
 మ్మనమున లక్ష్మమాంబయను • మానినిగన్దెని వీరతాహ్వయు
 నను పమలీలహర్షమున • నాయను బెండిలియాడె సత్వర॥

గీ. అమృతసాధ్యయందున • నమలగుణుని
 బంచశరుమించజాలిన • బరమపుణ్య
 నెక్కబాటుని వార లి • య్యుర్వియందు
బ్రహ్మయాఖ్యుని గని కీర్తి • బడసిరార!

గీ. అతడు సమగ్రఖనియన • సలరెమించి
 సర్వధర్మబులం సరస • త వహించి
 దైవభక్తిపరుడయి • ధరకి మించి
 పేరు గాంచెను కిశల వి • వేకమోచి

కీ. కలవానియూమం జగతిన్
 బలువిధముల జరులు పోగడ • బ్రబలునుచుండన్
 గలుముల సతియై వెలసిన
 లలనామనీ! బెడ్డియాడ • లక్ష్మీకాంత!

వ. అతడు

గీ. వేదవేదాంతశాస్త్ర వి • వేకపగుల
 సర్వకాలం బతలు చు • సరసమి
 కొనియు, ధర్మశాస్త్రబులం • చదివి
 నాలకించుచు స తన • బాధిమాగు

చం. వినుచు సమస్త శాస్త్రములు • వినుకొనుచు నున్నాను
 వినిన తెలుగుమీరక వి • వేకము • వినుచు నున్నాను
 మృనముచు జుద్రశేఖరు చమోదమనీ • భయమిచ్చుచు నా
 ఘరుడగు బ్రహ్మసాఖ్యచకు • వాల్మీకి • వాల్మీకి
 మ త్త కో కి ల

శాంతచిత్తుడు! దానకర్ణుడు! • చంద్రశేఖరు భక్తి
 స్వాంతమందున నిల్చిపూజల • సల్పుచుండును వేద్యుని
 శ్రాంతిమోడుత నితీశాస్త్ర వి • శారదుండయు నిత్యమా
 వంతయైన ససత్యమాడని • యట్టిసద్వ్రత శీలుడున్

ఆ. జగతియందు నితని • సాటికెక్కినవారి
 జూచియుండబోము • జూడబోము
 నిట్టి సుగ్రఖనిని • నింపుతో జుద్ర శే
 ఖుడుడు! బ్రోచుగాత • కరుణచేత

శ్రీ.

శ్రీ.

శ్రీ.

ఆ శ య ము .

(మారుతిమైరావణ సంక్రగావము.)

మహారా !

యష్టచ్చిత్ర, క్రేషిత, రూపకమును తిలకించితిమి. మాయా శయము నిక్రేహి భావమునుచేతిమి.

రూపక వస్తువు నాల్గికి రామాయణ ప్రసిద్ధముకాదు, కాని భిన్నుదిచర్మ పా చాలికా కేలనమూలమున నాధ్రావణికి జరపరచి తమయినది.

'శృంగార', 'విగ్రహవా', 'నలలాక్షణిక' నిర్వచనాను కూలమున నిఁచి పీఠరసము ప్రధానముగ సంతరింప బడినది. దానికి గాఢమనెత్తై వెలయు చున్నది. అదరు గుండెయు, పిఠికి కండయు లేనట్లు— ధీమతియు వెలయునట్లు— సాకకమానసముల— దిక్కి పర్వతల యారసముల వెలయును నాటకములు మనకత్యావశ్యకములయి యున్నవి. పాద్యశరసకరి పాపణ సంస్కృత సారస్వ స్వతమున భట్టి నామయని న తికివినత సులక చెల్లినది. ఇందలి శేలిదీక్షాసాంస్కృతిక సమాస భాగితో గాక— శేటతెలుగుమాటల తోగ్రాధితమయి, హృదయమై, హృదయ సమముగానున్నది. నాట్య నాటకలక్షణసమన్వయమొనర్చి, రూపక విరిచనమును సాగించిన నయ్యది సహృదయ హృదయములనీపు నింపునని మాతలంపు.

మిరూపకము లలితమై, సామరుల సముతము తన్నుపార్శ్వ చున్నదినుట— పొగడ్తి పాలము, ప్రాక్తి, పక్కా నించుటకాదు— మఱి, యెంతయు సత్యము.

తాము ఇతోధికర నాట్టిమృదల రూపకవిరచనముచే నాధ్రవాణి సంసేవనమొనర్తురని విశ్వహితు చ న్నాము.

రకాక్షి
మాగణిషక శు.

ప్రతిపత్తు.
అమృతలూరు.

విసీతుడు,

విద్యాన్,

నా. వేంకటేశ్వరశాస్త్రి.

ప్రీతి క.

—...—

సోదరులారా !

అస్సల్ ద్వీరచేతి మానుతి ప్రేరానా సాగ్రామముగూడ ప్రకటించితిని. ఈతని చరిత్ర మొదల గాన్పించును గాని 'పాతాళ లంకా గలదనియు దానియేలిక ప్రేరానాకమును నిశ్చయమునకు స్నేహితుడనియు' మన వారముకొను వల్లములై ప్రామాణ్యము యందు లకు నిదర్శన మొక చిన్ని పాత్రము వచనరూపమున గాన్పించు చున్నది. గానిమరియు దు గాన్పించుచు. ఇట్టిలయ్య నీకి శ్రీ రామునకు సంబంధించిన దగుటచే "రామునికి హైన్యముమా న్నుదె యెట్టివారికి"యను వచనానుసారి మనసురించితిని. మండిత ప్రశ్నలకు లిందులో వముల మన్నింక ప్రార్థించుచు న్నాడెను.

ప్రదర్శకులారా ! ప్రదర్శన కిందేవేలిన పములుగల కెల్ల వేడెద నవిద్వితీయముద్రణమున నవలించుకొనెడి.

ఈ నాటకముంబ్రదర్శించునపుడన్యవేదితములంశేర్పకయు నిందలిభాగములవీడకయు ఫేలన మొనర్పవలయును.

ప్రదర్శనమునకు మాచే లిఖితరూపకముచు బొంది ప్రదర్శింప వలెను. గాకున్న మా యాత్మకు మోరినవారై దావాకుఁ బాత్రు లగుదురు.

వేజండ్ల,
1—12—24

ఇట్లు,
గూడూరు కోటిశ్వరరావు,
గ్రంథకర్త.

శుద్ధ గంధ కమైనము.

ఇది అష్టకుద్ధులు చేసి సుగంధము చేత యాదు చేయబడినది. ఎట్టికైన మైవనవాహ్యాది
 నీలమున నల్లులగునపులు నివహనా నీడనా, అకుసనా, అంటునాకాయనా
 కలమునా, అగ్రహనా, అది నాసినా మొగలగునన్నిటిని ఖండించికరిగ మెప్పటి
 కలమునా అతినిగలుగజేయును. తిలనిమిదమునా ఖరరాజములేదని యనేకులచే చేరు
 గాంచినది. నీలకు చేరుడవాలుఖర్బు డబ్బా 8-0-0

ఒక్కరూపాయతో శిరోవ్యాధులకుపరాభవము

రత్నమాలతీ

ఈరత్నమాల తిభారతీయలైన శుద్ధసుగుకాలికల్కోబ్బరినూనెతోయాయచేసి
 ముగించుచు నామునువానియందు నుకరోవ్యాధులమాపును మేటియనిపాద్యతక్కిన
 గూర్చి మాలతీ, వెంట్రుకలను గోవలముగ బెంచును యిదని వెంట్రుకలను నలు
 పుజేయును. గానెడి వెంట్రుక నులుపును. ఉష్ణాధిక్యతనుమాన్వి కరియును ననుసీతోష్ణ
 ముగనుంచి మెదడుకు చలముకలుగజేయును. శిశువనియందు, దురద, పొట్టరాలుట,
 అండ్లశేరుట, నొవొప్పి, అగ్రతలకొప్పి, రిలగియ్యు, మామసోలు, మాన్వి కండ్లకు చల్ల
 గనుమిచ్చును. వెంట్రుకకు సుక్కికు బలమిచ్చును. వేడిచేసినకొంచెమెత్తి మామకుమర్దన
 చేసి వేడిట్టి నేత్రములు బిల్లుచుండును. కఠిరమునకు రాచిన దురద, గట్టి, తీర్చి,
 మామను మర్దనచేసిన క్షయములు, క్షయములు, వాపులు, తీపులుమానును. నుంచిను
 నాననగల ఈనూనెనువాడిన నల్లగను మెదదతిక్రమలవరె వెంట్రుకలు బాకకుపెరుగు
 గు. దీనినుపకాగించెడివానికిగాక ఇరుగుపొరుగువారికి పైతము ఆనందమును ఆరోగ్య
 మును కలుగజేయును. శ్రీలకు శిరోజనులేకచాఘాతము? బాగులంకమెడి నూ
 నెలగని మెదడును చెరుచుకొని నేగ్రవ్యాధులకుపాలుగాకుడు! మెదయునెల్ల బంకా
 మని నమ్మి వెనుపొకుడు! ఒక్కసారి మానూనెను వాడుడు. సీసా రు 1

శుక్ల సంజీవి

ఈ శుక్ల సంజీవి బలమునిచ్చి ధాతువుప్రసి వీర్యవృద్ధి కల్గించి శీర్ణకోశమును బాగు
 చేయి కాల్గదీరి నకుములుగుట నిస్సక్తున నిద్రాస్థులనములను ఖండించి ప్రపంచసౌఖ్య
 మందిచ్చుననియును. ఎంతటిరమైన (మేపా) ఉడుకునైనమాపును మనస్సునకానంద
 మిచ్చును. డబ్బా పెల రు1-0-0

అయ్యా

ఇంకను మాదర్దమంతోషధములు ఖజురీయోషధములు, భస్మములు, చూర్ణములు
 శ్రేణిములు. లేహములు, ఘృతములు, శ్రేష్ఠమైనవి సరసమైనధరలకు దొరుకును.

మొసరగ్గ:- జి. కోలేక్వర్ ఆండ్ కో జి. డి. ఆర్. వేజండ, గుంటూరు జిల్లా

ఈనాటకమునందలి ముఖ్యపాత్రలు.

పురుషులు.

లొకముఖ్యులు.

రాముడు

1, 5

లక్ష్మణుడు

1, 5

అంజనేయుడు

1, 2, 3, 4, 5

లంగదుడు

1, 2, 5,

స్మగ్గీవుడు

1, 2, 5,

సుషేణుడు

1, 2, 5,

జాంబవంతుడు

1, 2, 5,

విభీషణుడు

1, 2, 5,

రావణసురుడు

1,

మైరావణుడు

పాతాళలంకేశ్వరుడు

1, 2, 3, 4, 5,

మేఘనాథుడు—భైరవముఖుడు

ఘటికుడు—సుచర్మికుడు

మైరావణుని ముత్రా—2

మత్స్యవల్లభుడు

లంక భటుడు

3, 5

మరాఠకుడు—

యమరల చెల్లువ

3

స్త్రీలు

సరమ

విభీషణుని భార్య

1

మలంగి

మైరావణుని భార్య

1, 4

దోర్బండి

మైరావణుని సాదరి

3, 5,

కాళి

పాతాళలంకేశ్వరి

3, 4, 4,

నాంధ్రి

చ॥ ఇనకులవంశసంజనితుఁ డింపుడలిర్వగ మానియాగ ర
 కుణమొసరించి, శయింపని కార్జుకమునైనదృఢించి, విష్ణువం
 బావరతమ్ముజేర్కొనగ నయ్యచలాత్తజు నీతఁ జెండ్లియా
 డు రఘురామచంద్రుడిల తీవిగబోయెను నెల్లవారలఁ.

శ్రీ.
మారుతి మైరావణసంగ్రామము.

పూర్వరంగము.

[ప్రవేశము: రామ, లక్ష్మణ, హనుమదంగద, జాంబవంత, విభీషణాదులు]
రాము—స్లవంశేశ్వరులారా! రణారంభమునుండి నేటివరకహర్షిశిలు
నిద్రాశురుంబులు లేకుండుటచే తనువు మిగుల దస్సి సుఖముఁ
గోరుచున్నయది. నేనింక విశ్రాంతిగనుండినఁగాని నిశ్చలస్వాం
తుడిగాను.

ఉ॥ నిగూరహరముఁ సరిగి ♦ నీరము సౌఖ్యములన్నిమాని యా
గద్దరి రావణాసురుని ♦ ఖండనఁజేయగఁనెంచి యుద్ధమున్
బెద్దగఁజేయనిట్లుయితిఁ ♦ బెక్కువిధంబులఁ జెత్తివిధ్రమం
బద్దిర! సంభవించినది ♦ బాహుజలంబది యెట్టులేగెనో?

సౌమిత్రిసైతమునావలె కళలుమారి కాంతివిహీనమై వెల్వలఁ
! శారుచు నిస్సారముగ గన్పట్టుచున్నవాఁడు. చూడుమ? మేమింక
విశ్రాంతి గైకొనకున్న చిత్తచాంచల్యమునమీదనే కార్యంబాచరిం
చుటకును శక్తిలేనివారమగుదుము.

లక్ష్మణగ్రహ! మీయాజ్ఞకు మీరుదురా? తమ యీభ్రుతముం
దెలుపవేడెదను.

రాము—తమ్ముడా! లక్ష్మణా!

ఉ॥ హాయిగ నిద్రఁబొమ్మనుచు ♦ నక్షులు మూతపడందొడంగెఁ జు
మ్ని యడదేవనెరి యెట ♦ కేగెనో? భోగొననింపలేక వే

బోయెను గాలికొద్ది మరి ♦ పోయిన మార్గముఁ దెల్పడింతకున్
 బోయినవాఁడురాక మును ♦ పోవలెనిద్దుర కొంతమట్టుకున్.

హనుమదాది వానరులారా ! రావణుఁడు రణమునుండి పలాయితుండయ్యె. వాఁడు మరల నాహవంబున కోహటించునంతటో నొక్కయూమము నిదురించెదము. మీరు తగునీతి జాగరూకులై కాచి యుండుడు. అరక్కసి రేడ్చితిరి సంగరరంగంబున కేతెంచిన మన కష్టమంతయు వృధయగును. మేమింక శియనింతుము. తగు జాగరూకతతోఁ బ్రవర్తించుడు.

వాన—చిత్తము.

లక్ష్మ—తరుచరేంద్రులారా !

చ॥ అలసటఁజెంది దాశరథి ♦ యాశినమాటల నెల్లవింటిరే ?

బలుమరు వేరుకల్కులను ♦ బల్కుక, శ్రీరఘురామమూర్తినిన్

బలువిధమైన రక్షణల ♦ భద్రముగాఁ గనుమూయుకుండ, ని

ప్పుడు దిగునీతినుండినఁ బ్ర ♦ మోదము సౌఖ్యము గల్గునేకమై.

ఇంక జాగరూకులై మెలంగుండు. రావణుఁడు మాయకాండ సుమా ?

జాంబ—అయ్యా! సౌమిశ్రీ! మీరును రాఘవేశ్వరునిఁగూడి విశ్రాంతిఁ

బొందుండు. భద్రముగనుండుము. మీయాజ్ఞమీరునుమా ?

లక్ష్మ—నుంచిది.

రాము—తమ్ముడా ! ఇంక పోవువమురమ్ము. చాల జాగ్రత్తది.

లక్ష్మ—చిత్తము. (రామ-లక్ష్మణులు నిష్క్రమింతురు)

అంగ—వనౌకసులారా ! రామసౌమిత్రులఁ గాచియుండవలెనుగదా ?

ఎట్లుగా జరించెదరో యేమిఁజేసెదరో? అందఱును భద్రముగ

నుండవలెను. మాయలమారి రావణునిచే రామసౌమిత్రుల

కెద్దియేని హనిసంభవించినమీద మనగతి నుచువంబనిలేదు.

ఇప్పటికే కైకమ్మదయచే నింతజరిగినదిగదా ? (కైక నుద్దేశించి)

అహా ! కైకమ్మా ! ఎంత చల్లనితల్లివమ్మా? నీమూలమున

గదా యిందరికిన్ని యగచాట్లు సంభవించినవి ? అమ్మా

వెయ్యేండ్లు చల్లగ నీవేమనియుండుము. తరుచురేంద్రులారా!
ఈ లోకమున యాడువాండ్ర సాహసకృత్యంబులఁ గాంచ
కడుంగడు వింతగదా? యిందులకు మన కైకమ్మయే సాధ్య
శము. ఔరా! ఒక్కొక్కయాడుది పట్టుబట్టిన ప్రాణములు
దీయును. వంశనాశన మొనరించును. బిడ్డలజంపును. మగని
మషియింపఁజేయును. అట్టి యాడువాండ్రఁ గఱకొగ త్తిచే
నఱకినను సాపమనరాదు. హత్యయనలేదు. కరుణఁజూపరాదు.

చ॥ కులమును గోత్రముననక ♦ కూశతనంబు లొనర్చుచుందు రి
య్యిల నపకీర్తికి వెరువ ♦ నిష్ఠముగాఁ జరియింత్రుఁ దంత్రముల్
బలుకుదురాస్మతంబు గన ♦ బావురుమంచని యేడ్పురెన్నియో
సిలుగులుగూడబెట్టెదరు ♦ స్త్రీలనునమ్ములకెట్టు? లక్కలా!

ఆర్యులారా! వింటిరిగదా స్త్రీల చిత్రచారిత్రము? ఆడుజాతి
యంత కైన సాహసించజాలును. ఔరా సాహసము? ఇట్టి క్రూరులగు
స్త్రీజాతి నేల నా కమలాసనుండు సృష్టించెను? ఆతనికి ముదిమిచే
మదిఁబెదరి యుగ్గొనరై:—

జాంబ-అంగదా! యేమి యీ దీర్ఘోపన్యాసము? ముందుకార్యము
మరచితివా?

అంగ-అన్నన్నా! మరచితిని. రామసౌమిత్రులకడకేగవలెనుగదా?
యింక జాగొనరించక పోవుదిమురండు.

(నిష్క్రమింతురు)

యవనిక జారును.

మారుతి మైరావణ సంగ్రామము

౩

[ప్రథమాంకము.]

[ప్రథమరంగము-రావణసురుని యాస్థానము.]

[ప్రవేశము: రావణసురుడు. [విషాదమున]]

అహ! యెట్టి చెట్టపాటు సంభవించినది? నాపేరు విన్నవల సురాసుర గరుడగంధర్వాదులెల్లరు నీ రావణుడు చండశ సనుడిని గడగడ వడతుచు నేమూలనో యొదిగి తలలు దాచుకొనుచుండి? కట్టా! పుత్రమిత్రాదులనెల్లర రణభూమి కర్పించితిని. మృతినము దాయమునెల్ల మడియింపజేసితిని. రథగజతురగాది వాహనంబుల నాహవంబున నాశ మొందించితిని. తుదకీ లంకాపట్టణంబునందే కా! నైతిని. అన్నన్నా! ఎట్టి సంగరఫలమందును పగతునకు వెన్నీయక వీరవిక్రయము చూపి విజయలక్ష్మీ లాలితుండనై జయమందిన నాకు నీ రామునిచే నేడపజయంబుగల్గి నేమియుందోపక చలనచిత్తుండనై విషాదమందుచుంటిని. యారాముని బానిసండ్లి దప్పించుకొని యెట్టెట్టో యింతవరకు జీవముల నిల్పుకొంటిని. ఇందరరణమందు మరణ మొందించిన శూరుడు నన్నుమాత్ర మెట్లువీడును? నిక్కముగ నేనుఁ గూడ వానిచే వధ్యుడనే యగుదును. హా! విధి! అయ్యో! ఏమి యుందోపక నా మానసము తామరాకులోని జలంబుమాడ్కి తల్లడ

మంగుచున్నయది. హా ! నన్ను రక్షించువారెవ్వరింక ? నే నెందఱి
ప్రాణము లుద్ధరించుకొందను ? హా ! శంకరా ! భక్తవశంకరా !

ఉ॥ సంగరంగమందు సుత ♦ సంచయమున్ దగు మంత్రవర్ణమున్
భంగముఁజేసికొన్న గడు ♦ బాలసుండ న్మోబుద్ధిలేక ను
ప్పొగుచు సీతఁడెచ్చితిని ♦ పుట్టెగదా ! మితలేని కష్టముల్
యంగభవారి ! యిట్లుగన ♦ టుచును స్వప్నమునందలంచె ?

గీ॥ సీతచే నిట్టికష్టముల్ ♦ చేకురెమరి
లేకయున్న ని కడగొడ్లు ♦ రాకపోనె ?
దిక్కులేక మైరావణ ♦ దిగులుబొంది
యున్న, నన్నేగ రక్షింపు ♦ మన్న ! యన్న.

మైరావణా ! ఆపత్సమయమున నివ్వలంచ నాకష్టము గల్గువ
ట్టి పకుందుట నీయట్టి ధీరునకుఁ దగునా ? మిత్రమా ! రమ్మ రమ్మ.

[కనులు మూసికొనును.]

[ప్రవేశము: మైరావణుడు.]

[స్వ] లోకభీకరుండగు రావణుడెద్దియో దీర్ఘాలోచనఁజేయు
చున్నవాడు. ఈలేని ముఖవైఖరింజూడ కళలుమారి విషాదమును
సూచించుచున్నయది. కారణ మేమైయుండనోపు ? [[ప్ర] మిత్రమా!
దశకంఠా !

రావ—మిత్రమా ! వచ్చితివా ?

మైరా—పాలస్యా ! వచ్చితిని. నన్నుదలంచిన కారణమేమి ?

ఉ॥ రాముని నాజిలోగదిసి ♦ రావణ ! సర్వముఁ గోలుపోతి నా
హా ! మనినాడ నేనుకడ ♦ నాహవమందున బారిమిత్రమా !
భీమబలుండవౌట మతి ♦ బెక్కుగుమాయలు మంత్రమర్మముల్
నీమది బెక్కులుండెనని ♦ నిన్నెద ధ్యానముఁజేసితిన్ సఖా !

మిత్రమా ! మైరావణ !

ఉ॥ కావగనీవుదక్క మజ్జి ♦ గాచెడివారలు లేరుజూడ మై
రావణ ! నమ్మితిల్ల నిను ♦ రక్షణజేయుము రామునాజిలో

జావంగఁజేయుమంచు, మది ♦ సన్నుతిఁజేసెదనయ్య సత్వరం
గావుము, జాగుసేయఁగిడు ♦ కష్టము సంఘటిలుంగిదా ? సఖా !

దీనావనా ! యీ రావణుని ప్రాణ సంరక్షణమొనర్చి సరాధ
ములగు రామలక్ష్మణులఁ ద్రుంచి నాకుఁ బ్రాణదానమొసగుము.
లేకున్న నారాముని శరధారికు నేఁడే హతుండనగుదును. మిత్రమా!
శరణాగత బిరుదాంకితుండవుగాదా ? శరణుఁజిని నన్నుఁ గాచిరక్షించు
మా ! ఆపద్బాంధవా ! [పదములపైఁ బడును]

మైరా-**[లేవనెత్తి]** దశకంఠా ! స్త్రీలరీతిఁ జేలెనముఁ జూపి జాలి
వాక్యములాడెదవేల ? చాలు చాలు. రక్కసికులమున కిహ
కీక్షిఁదెచ్చితివే ? భండనప్రచండ కిరణమాత్తాండులందు దండి
పండితుండవై జెలంగి భుజబల పటాటోపంబుగల యెరివీరుల
ననేకులఁ బట్టి ఖండతుండములుగ ఖండించిన చండశాసనుం
డవే ? యిదిఁగాక నీమేన నెందు దిలకించినను నదరుగుండె
యు పిరికికండయు లేక గండరగండరుడవని యీ భూమండలం
బున ప్రచండనామము ధరించి విజయలక్ష్మివేలాసితుండవై
యలరారుచుంటివే ? నేడీ సరాధమునిచే నీకింత భీతిగల్గినదని
యగ్గడించుట మిగుల హాస్యాస్పదముగనున్నయది. అయినను
భయములేదు. మిగిలినదానికి వగలఁబొగలకుము. దశకంఠా !

ఉ॥ భీతినివీడుమన్న రణ ♦ భీముడ నేనుగదన్న ధాత్రిలో
నీతినివీడకన్న యిది ♦ నిక్కమునెమ్మది నమ్మమన్న నా
పాతకులన్న దమ్ములను ♦ బట్టి హరింతుగదన్న నాదు బ్ర
ఖ్యాతిని విందువన్న యిది ♦ కష్టమటంచని యెన్నకన్నరో !

ఇదియే నీ కథయమొసగుచుంటినివినము. **[చేయిబట్టుకొని]**
ఎల్లి సూర్యోదయముఁ గాకమున్నె యీ రామలక్ష్మణుల నాపాతాళ
తంకయందుగల కాళికాదేవికి బలియొసంగెద. యిది నిక్కము. ఇంక
ఏమనంబున చింతలుడుగుము. అట్లుగాకున్న నే పాతాళంకేశ్వరుండ
గాను. నాచెదములెరుంగవా ? భీతిల్లకుము. **[వెన్నుఁజరచును]**

రావ—దైత్యనాయకా! యుక్తుడక్కి సీచే జక్కితిని. నిక్కముగ న న్నెట్లుబ్రోచెదవో? నీవే సన్నద్ధునిచువాడవు.

[బ్రతిమాలును.]

మేరా—రావణా! ఏల నీకేవెడగు? యరిపీరుల బరిమాడ్చి నీకు సంత స బావగూసునాటినే నమ్మనా? దిగులొందకుము. ముందు కార్య మువకకోమించ నే నిడేపోయెద. ధైర్యమున నుండుము.

రావ—నన్నీమిజేసినను సరియే. నీన్నే నమ్మినాడను.

మేరా—మించితి ఇదె వెల్లెన.

[గగనమున కెగసిపోవును]

రావ—హా! దైవమా! నాగతియేమి? [మూర్ఛిల్లును.]

[యవనిక జారును.]

ద్యోతీయరంగిము—లంకిలో నెకి భాగము.

[ప్రవేశము: విధీషణ, సుగ్రీవ, ఆంజనేయ, అంగిదామలు.]

విధీ—సుత్రులారా! రావణుడు సూర్యరంగిముచుండి పలాయతుడై మరల రావయ్యె. కారణ మేమైయుండినోవు? అతిడేరియో కుత్సితముబన్ను ముడసని పలుచెన. మీరునుయో చించును?

సుగ్రీ—జేను నాకును నట్లవే దోచుచున్నయది.

అంగి—తాతా! జాబచుతా! అతిడేరియో కుత్సితముచున్న నా పని దిలచుచుండిరి. ఏల మీకే వెడగు? ఆపరికింపించు రిగ రంగిమున భీతిజెరిగి పలాయతుడై యేమూలనో జాగి యుండును కాని అతిడేరియు మోసకృత్యముజేయదలచు చున్నట్టి నాకుం దోచదు.

ఆంజ—వనాకిసులారా! ఇది విచారింపరాశమే. ఏలనన? నిక్క సులు మాయలమారులు. కిపటవేషధారులు. గాచ యూతి వింగూరి విచారించవలసియుండును.

జాబ—బొనుగాని ఆతని మర్మమెరుగుటలు? ఆతని భావము గుర్తించుటలు? యోచించుడు?

అంజ—తాతా! నీకింత యాలోచనయేల? ఆతని నైరియగు విభీషణుడులేడా? ఆతడి కార్యముచర్చలేడా? ఇప్పుడాతని నే రాన గరహస్య మెరుంగఁ బరుపవలయు. ఇక్కార్య మాతనివలననే జక్కఁబడవలయును. కాని యిది పెరలని సాధ్యము.

జాబ—ఔ నాను!

అంజ—విభీషణ! వింటివే భావికాల కార్యాలోచనము? ఇందులకు సాహసించి నీ యగ్రజుని వృత్తాంతంబెఱిగి తీవ్రముగ రమ్ము.

జాబ—నాయనా! విభీషణ! నీకు జెప్ప నే నొలవాడను? ఐనను నూర్ఫబుద్ధిచే నీయగ్రజుడు పుత్రమిత్రమాత్ర్యుల గోల్పోయియుండె. మరియు నాతడు సైతము రణమునఁ బరాజయుడయ్యె. కాని మరల సంగరరంగమునకు రాడయ్యె. కారణ మూహింపఁజాల నైతి. నీకు నేనేమి జెప్పటకును నోరాడకున్నయది. నీయగ్రజుడు నీకు దాసుయైనను యాతనికి గల్గిన బ్రస్తుతావస్తా దలంచ నీకుమాత్రము విషాదముగ నుండదా? ఐనను స్వామికార్య దురంధరుడవగుటచే యిట్లుగ్గిరిచెదను. “నీవు సత్వరంబజని రావణుని సంగతి నెల్ల గ్రహించిరమ్ము” పైనికాలోచితముగ కార్యమునకు గర్తివ్య మాలోచితము. పోయిరమ్ము. జాగొనరింపకుము.

విభీ—తాతగామా! ఇందులకు నన్నేనియమించితిరా?

జాబ—నీకుదక్క మెరుల కీ కార్యంబు సాధ్యంబుకాఁజాలదు. కాన యిందులకు నీవే నాయకుడవు. జాగుసేయక పోయిరమ్ము.

విభీ—చిత్తము. తాతగారు! శలవు.

జాబ—మంచిది. పోయిరమ్ము.

విభీ—[నిష్క్రమించును.]

జాబ—మారుతీ! అంగదా! రావణానుజుని రాక్షసైవేది మన విడిది యందుంటమేలు. రండు పోవుదము.

సర—చి త్తము.

విభీ—(నిష్క్రమించును.)

సర—రామా ! సద్గుణధామం ! నచార్తము శ్లోభాపాత్రముగదా ? ఇట్టి నుష్టుల మోహోచనము నివారాలసాగునా ? సోగవు, నాగివు. నిక్క ముగ నెవ్వ భవవ్యాధ్యురూపుడవుగదా ?

(వైకి చూడ్కుల విగుడ్చును.)

[యవనికి జూచును.]

తుకీయరంగము — లుకిలో నొక భాగము.

[ప్రవేశము: సుగ్రీవ, అగస్త్య, ఆశావధీ, వాల్మీకి, అంజముఖులు.]

అంజ—శాతా ! ఇంకిను పిష్టమును నామెయ్యి, నారాజ మేస్తుము. ఇవోవు ? పిండు ముక్తమునో కేళివిచ్చియుంచి యుండునా ?

అగస్త్య—నూనక ! అతిద్రవ్యముగాడివి తెల్లచెరు.

వాల్మీకి—అన్నా ! పాపం ! కౌరవసాధ్య మునరిదుక నామనా ? పిష్టము పుష్టములమెరు ?

అంజ—బోసారు ! ఆతెడికి నాథునిమే రావలెను.

[ప్రవేశము: విభీషణుడు] (ఒక నైపున)

జానక—విభీషణ ! స్వామికిని సభలికృతుడవైతేవా ? జయము పుచ్చుము.

విభీ—ఎక్కడి సభలికృతము. ఇంతెక్కడి జయము.

అంజ—అమ్మా ! అల్లనెడ పేరు ? మనకుబరాజయమా ? ఏమిమతి ?

విభీ—అగదా ! దశకంఠుడు తన మిత్రుడగు మైరావణునిచి తన ముపజయమంతయు నాతనికిం దెచ్చి కీరుడయ్యెనట.

అట్టి రావణునిదిలకించి మైరావణుడోదాచ్చి యుల్లుగాబుల్లె నట.

ఉ॥ భానుశురాకపూర్వ మల • భానుకులేంద్రులు రామలక్ష్మణుల్
మానుగ నెందుడగమలు • మామునుఃశేసెనఁగొక వారలన్

బ్రాహ్మముతోడఁ బట్టకొని ♦ ప్రాభవమొప్పగఁగాళికాంబకున్
బూచికతో బలిన్నిడచు ♦ బుద్ధిగల కము మానమివికన్.

ఇట్టి ఘోరకృత్యమాచరింతునని డశకించునకడ ప్రతివయొనన్చి
నాడిట. వాడు మిగుల మోసకారి. గాన వాడు వచ్చించిన వెల్ల బీరు
వోనక ను చరించును. ఇంకి పనికిం దెరువెయ్యది? నాకేదియు,
దోచుటలేదు. తరుచు శ్రీగణేశా! మూడ కార్యమేమి?

... ఒ-విధీషణ! ఏమిసేయుచు నోలు? మూడకార్య ముచి సలిగె.

మీ లేదెచ్చినను పేర స తలె చువాడునగాని? నియవాడు
గానుగదా? అన్నా! మారుతీ! ము దగతె నారిన రాము
లక్కడలఁ గావాచునచాయ మా లో చింపుమా తాము.

... గ-అహా! కైకివ్వు! ఎ లి చల్లెలిల్లెవమ్మా? నమోమున
గదా! యి దరికిచ్చి యిక్కడ దాడరించెడి? మారుతీ!
మూడు కార్యలొ శనదేమి? నాకేమియుందోచుటలేదు.

... ఒ-అర్థులాగా! చిలింపక డ. నన్ యు క్కెచ్చిలి పేరుండ.
నావాలముం బెంచి వ తాళి కిము మెదలు సతీత్రెమున
లమువరికు కోకి గా కేర్పించి అందు రిఘువీరులనుంచి కావ
డల చిలిమిని దలుచెడను. మీ యి కేవలమేమి?

... జ-మారు! నియ్యి యి కేవలమేమి? నియ్యి
నియము.

ఆజ-తాత! ఇట్లు కోట నేర్పరించిన అందజొచ్చున కన్న తిరి
బగున? ఎంతి మాయకాకైనను మోరావణునకే గాన. నా
యబ్బకైన తరంబగునా?

అంగి-వాతజతా! జాగొనరించక నీ సామర్థ్యము, నా పుము.
అయ్యసురాధముం దెప్పుడేతెంచి మోసగించుకో?

నగ్రీ-హనుమా! అంగిది డి వచ్చించినది నిజమేయగు. వ లి.
నమ్ముటకు వలనుబడదు సామికార్యముఁ దీర్చుము. నివ
కోటగట్టుము. అందు రిఘువీరులనుంచి మేము శరమికు
మె మెలంగెదము.

అంజ—చిత్తము. ఇకెగ్రామము.

[లోన బెన్ద ధ్వనికలుగును. యనవలెనగును.]

పంచమరంగము—మితగిరిగిను.

[ప్రవేశము: మైరానాః, పాత గి.]

మితగిరినాథా! ఎక్కడి మీకో వెడలునను?

గీ. నామాటవినుచుంటి ♦ నానాధమచుంటి

శ్రీరాములనుట్టె ♦ బ్రహ్మకుటి
విక్కి-సులచుట్టె ♦ విగముచు బడిగొట్టె
విజయను- పొలుచు ♦ పేరునను

పీగుడచెనుంటి ♦ గిగుడచెనుంటి

జేనుములెడింటి ♦ జెప్పెకో

మామూలీనియంటి ♦ మంచిగాదియంటి

కులనాశెచ్చెంటి ♦ గుర్రునియంటి

గీ. ఇసుపుకుంకుమనిశుమంటి ♦ ప్రభువంటి

మంప నాలిం చుమంటినన్ ♦ మరువకంటి

పెడలవలచంటి నాయాన ♦ బెట్టుకొంటి

కొటండడి బెట్టుకొంటినన్ ♦ గాస్త్రమంటి

ప్రణానాథ! నిపాదముల్ ♦ బట్టుకొంటి

ప్రాణేశ్వరా! శ్రీరాముడన మానవమాత్రుని నే నిశాగా? ఆతండు భూలోకమునగల రాక్షసుల బొలియింప నుడియించిన నూరినారాయణుడని తామెరుగిరా? సర్వమెరిగిన మీకు నే నెట్లు నెరిగదానను? మనోహరా! మీరీ యకార్యమునందీ చొప్పుగి న, శము నిల్పుకొనుడు. ఆతని కపకార మొనరించినతా గిల్లొచ్చును నెవ్వరును మనియున్నవారు గాన్నింపరు. వేయేల? ఇశక్తి మీరిగితి యేమయ్యెను? సర్వము మీర లెఱిగినదేగదా? నామనవి వినుడు (బ్రతిమాలును).

‘మృత్యుంశీ ! వెళ్ళిపో దా ! ఏల యీలీల జాలిగ బేలమాటలాడెదవు ?

శ్రీ గంగానది పాత్ర. వాని యాయువైత ? త్రీమూర్తి

౧) స్కూల్ డి. డి. నను ౨) స్టేషనరీ ప్రతాపశాలి

మనమును మనమును నువక్రవిక్రమపరాక్రమంబొలుంగెనే ?

పాల్వేడు, పాల్వేడు దిలదీలు జయగళించు చంద్రశాసను డంగు

నా రైతు స్నేహితు క్యానుమలదా? 4' యనునది

౪౧ గొమ్మ. క్షేత్ర పోగు - మహామిత్రులఁ గపటోపా

అందుచేత మేము కృష్ణమును కలసి

[illegible]

∴ $\frac{1}{\sqrt{1-\frac{v^2}{c^2}}} = \gamma$ - Lorentz factor

నా చాతుర్యం వల్ల నా సామ్రాజ్యం పెరిగింది.

- ' ? - - - - - ' ನಾ ಪಾ ಸತ್ಯ : * ಶ್ರೀ ೧ ಮುರ

౧ పుష్ప నాథా'

గ. ప. ప్రి. రా. స. + హం • విద్యుచ్ఛక్తి కొనుగోలు + శ్రుంగం - ౧

అంతః పుష్కరములు

[illegible]

నామకం - తే ము నితి య్యులన్ ?

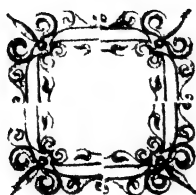
అయ్యో! నా బాధ మూల పూజయై విదేముని కళ్ళి

అందుకే మన దేశంలోని ప్రజలందరినీ ఒకటే చేయాలి. అందుకే మన దేశంలోని ప్రజలందరినీ ఒకటే చేయాలి.

మూలములు.

a) $\frac{1}{4}$

(యంగిరెట్టి జూరీ చ.)

మారుతి మైరావణ సం గ్రామము.

ద్వితీయాంకము.

ప్రథమరంగము—మైరావణుని యాస్థానము.

[ప్రవేశము: మైరావణుడు, మంత్రులు.]

సచివచంద్రులారా! ఏమీ యాచ్రుకుక్కడిమర్కటాల సాహసము? పాతాళలోకమునుండి యాకీసమున కానవాలముచే కోటను గావించిరా? ఎంతవిత? ఎంతనేర్పు? అరివీరుల కభేద్యమగునట్లుగా మాత్రమైన మార్గములేకుండఁ గట్టడముగావించి యొక ముదుసలి కోతి యాకోటగుమ్మమును కాచియున్నదా? ఎంతవిత? వీరవిక్రమోపేతులును, ధైర్యసాహసులును, మిగుల మాయకాండ్రునగు మిమ్ములనేఁ బరిపీయింటినే యిట్టిధీరుల కలవిగాని కార్యము సామాన్యులకగుననిఁ జెప్ప వలనుఁబడునా? ఆకోటమధ్యభాగమున రామ సౌమిత్రుల నునిచి తగుజాగరూకతతోఁ గాచుచుండిరా? ఈకార్యము సాధించ నాలంకయం దెవ్వడును గాన్పించెడు. ఇంక నేనే సాహసిం చెడగాక. ఓరీ! రఘుకులహీనా! నీ ప్రాణములఁగైకొంటిని నిశ్చయించుకొనుము. (స్వ) ఈ కార్యము సాధించ నేనేవిధముగ జరించ వలయును? (కొంచెమాగి) అహా! స్ఫురించినది “బాల్యమున విద్యాభ్యాసకాలమున విభీషణుడు నాకనుంగు చెల్లికాడై చరించుచుండ నాడు వానిరూప మేడుగడియలు నాకొసంగుమని యాతని నడిగి యొడంబరచుకొంటిని” ఇప్పటి కాయొడంబడిక సాయముకాగలదు. ఇదియే కార్యానుకూలము. ఇంక జాగొనరింపక వానరులచే నిర్మించిన యాకోటకడకుం జని బూటకములం బల్కి నీటుగ లోపలకుంజని,

వాటమెరింగి యెట్లైన రామలక్ష్మణుల దెచ్చెదగాక. (ప్ర) మంత్రులారా! మీరింత పీరికిపందలవికలనైన దలంపనైతినిదా! ఛీ! ఏల బూజన్లు? కాల్పనా? వ్రోని వశముజేసికొనఁజాలనివాండ్రేల? రక్కసికులమునకెల్ల నెడయెఱింబు దెచ్చితరే? కోచలారా!

మంత్రురాజా! ఏల మమ్ము నిఘరములాడెదవు? ఆకోట దేవితే లర్చిపటసిసదోగాని చూచుటకు మెత్తగనున్నట్లుండును. తా యొక్క పతి కననమై శరీరమునకు మోసము గల్గును. ఆకోట తాకుచుచే మాకెల్లరకు అంగవికారము గల్గినది చూడఁడు. (చూపుచు) ఈ కార్యమును సాధింప దేవరవారికే సాధ్యమగు గాని మాయటి నామాన్యుల కిలవిగాదని మేముగ్రహించగలము.

మీరా—ఏల మీరెలరఁ గాదనియే నమ్మకినా? వ్యసలారా!

మంత్రుడేవా! ఈకోట వ్యర్థము మామూలు సార్వజనులకి కాని, ముష్టానికి యక్కార్యము మాకలవిగారు. వ్రేదేశం నా చిత్తము మా భాగ్యము.

మీరా—అమాత్యులారా! ఇది జాగ్రత్త పరచి తక్షణముగ జరి కార్యసాధ్య మొనర్చుకొని వచ్చెడి. మీ రెఱిగి నారాకితే వేచి ఈ చివ్వువరికు లొకచ రక్షింపుమింక.

మంత్రుచిత్తము.

మీరా—అప్రమీండును.

మనవికహారు.

ద్వితీయరంగము—వాలపుకోట.

అలలలలలలల

[ప్రవేశము: అజనేయుండు కోటయందు.]

[ప్రవేశము: జూబవంతుండు.]

జూబ—నాయనా! ఇప్పటికి రామసామిత్రిల రెండు యామములనుండి జాగరూకతతో రక్షించితిమి. మిగిలిన రెండుయామములెట్లు

గడపెదవో? నేనేమియుఁ జేయఁజాలని నృస్థుడనని చెల్లమే
గదా?

అంజ—తాతా! భీతిలకుము. నే గోటవాకిటనుఁ జదివిన మైరావణుఁ
డు నచ్చునా? రాజులఁబి. మీనుమాత్రము కొంచెముగోట
జాగరూకులై రఘువీరులఁదిలకించుచుఁడును. ముఁకొందరు కో
టచుట్టునుఁ దిరుగుచు జాగ్రత్తగిలిగియుండును.

జాంబ—మంచిది. అట్లనే యునఁబెడిము. (లోనకుఁబోవును.)

[ప్రవేశము: అంగనుఁడు.]

అంగ—వాతజాతా!

గీ. యామములు రెండుగడచె న ♦ య్యా! మహాశ్మ!

కనుగవలనిద్రగ్రస్మైశు ♦ కాలమిదియె

జాగ్రతగమిగిలినరెండు ♦ ధృమాములింక

నిద్రబోవకుఁడీరలు ♦ భద్రముగను.

మిగిలిన రెండుజాములుఁ గాచితేమేని యా మైరావణుడింకి
రాజులఁడు జాగ్రత. నేనిదే కోటనుఁజుట్టివచ్చి స్వాములవారి సన్నిధి
కేగెద. (కోటచుట్టు దిరిగి లోనకేగును.)

[ప్రవేశము: సుగ్రీవుఁడు.]

సుగ్రీ—మారుతీ! మేల్కొనియుంటివా?

అంజ—నిద్రొంచుచుంటి ననుకొంటివా? సుగ్రీవా! రామలక్ష్మణులు

సుఖులై యున్నవార లేగదా!

సుగ్రీ—ఇంతవరకు సురక్షితముగ నున్నవారు. నీవుమాత్ర మితరుల

లోనం బ్రవేశింపనీక కడుంగడు జాగరూకుడవైయుండుము.

అంజ—మంచిది. రఘువీరుల భద్రముగఁ గాచియుండుడు.

సుగ్రీ—నేనిదే కోట మెక్కసారి గలయఁదిలకించి లోనికేగెద.

(చుట్టు దిరిగి లోనికేగును.)

[ప్రవేశము: సుషేణుఁడు.]

సుషే—అంజనేయా!

అంజ—ఓరీ! నీవెవ్వడవు?

సుపే—మారుతీ! నీకు మతిభోయెనా? నేను సుపేణుడనగానా
ఇట్లనెడవేమి?

అజ—సుపేణ! రామలక్ష్మణులు సుఖముగనుండిరా?

సుపే—అ. సుఖముగ నిద్రించుచున్నవారు.

అజ—భద్రముగఁగాచుచున్నది. మాయకాశు వచ్చువేళయిదియే.

సుపే—చిత్తము. [కోటచుట్టు దిరిగి బోనకుఁ బోవును]

[ప్రవేశము: విభీషణుడు.]

విభీ—నీపిపుంగానా!

గీ. నిన్నుఁబూడిగఁ గనుసూక్కు ♦ చున్నకీర్తి

నున్నవాడవు, జాగిత ♦ నూపమన్న!

రీతి సుండు వచ్చుతిట్టె యిదే ♦ రణసుధీరి!

కాచీయుగముఁ దెల్వితోడ ♦ గాల్చితిట్టె!

అజ—విభీషణ! రఘుకులొత్తములకు క్షేమమేగదా?

విభీ—ఇదితయు నీ దియయేగదా?

అజ—అట్లనకుము. ఆ తయు శ్రీరామమహిమయే.

విభీ—చిత్తము. మారుతీ! నీవిదే సాద్రాబునకేగి స్నాతుండైన
నచ్చెడ. నేవచ్చునకు మిగులఁ దెల్వితోడ సాచరిపుము.

అజ—విభీషణ! స్నానమాచరించ నేగెదవా? నీ స్నానసాధ్యము
స్నానములెల్ల సూర్యోదయం న తరి మొసర్చుకొనరాదా?

విభీ—మారుతీ! తిణకాలములో నెచ్చెడి. నీమయి భీతిలేదు. రామ
లక్ష్మణులు విశ్రాంతిగ నిద్రించుచున్నవారు. సప్తమాత్రము
లోని కెవ్వరిని జూరనక సప్రమత్తుడనై చరిపుము. నేనెడ
సాద్రాబున కరుగుచుంటిని.

అజ—ఓయీ! కోట నొకసారిఁ దిలకించిపొమ్ము.

విభీ—అట్లనే [కోటచుట్టుదిరిగి నొకనైపునకుఁ బోవును.]

అజ—[స్వ] అహ! కన్నులు కూరుకొనిపోవుచున్నవి. ఇకను
• రెండుయామములు గతించవలెను. (అనలింపుచు) రామరామ

[ప్రవేశము: మైరావణుడు] విభీషణాకారమున ఒకనైపున.

అహా! ఇదియే మంచినమయము. విభీషణాకృతిదాల్చిన నేను
అంజనేయునికడకుంజని

చం. కపటపువ్వుముల్ విజము ♦ గాఢనువ్వుల శ్రీ సర్వేశ్వర్
బులుతరలీలవిల్చుకొని ♦ పట్టుగిరాముని లక్ష్మణులవైసర్
దిటపుగిల్చి కాళికిడి ♦ దీర్ఘకొనంగు వైరమూతయున్
జటికలొడేతునిపనివి ♦ జత్తమునగు చనాశియాబుగన్.

సిక్కిముగ, నే విభీషణుని కీతిగ కేముగిది, నన్ను వనచరాధ
ములు గుర్తించగలరా? అతమాత్రపుయోచన వీక్షించగలదా?
లేదు లేదు. ఇంక జాగుసేయక అంజనేయునితో సుఖాపీదపోయెద
విభీషణు డిగిదవచ్చిన నాగుట్టు బట్టబయలగును. (అంజనేయుని డిగు
వచ్చును.)

అంజ—ఓరీ! నివేష్యుడవు?

మైరా—నేను విభీషణుడను.

అంజ—విభీషణా! న్నానమున కేగెదమా? అప్పుడే న్నాతులవై
వచ్చితివా?

మైరా—(స్వ) ఇదియే మంచినమయము. ఇప్పుడే నామాయ నుప
యోగింపవలయు (ప్ర) మారుతీ! ఇంకను న్నానమాచరించ
లేదు.

అంజ—ఎందులకు?

మైరా—మైరావణుడువచ్చి రామ సౌమిత్రులఁ గైకొను ననుభీతిచే
మరలవచ్చితిని. రామసౌమిత్రులఁ జూచిపోయెదఁగాక. లోన
కేగ ననుజ్ఞ నిచ్చెదవా?

అంజ—యచిది. భద్రముగ నుండుమని వానగ్రహములులకుం తెప్పి
రమ్ము. మైరావణుడు వచ్చువేళ యిదియే.

మైరా—(లోనికేగి వెలుపలకువచ్చి) (స్వ) ఇప్పుటికోనాకార్యము నెర
వేరినది. రామలక్ష్మణులు మైమరచునట్లు మత్తునుపయోగించి

గైకొనివచ్చితిని. అహా! మైరానబుడన్న సాత్తకజామము నాదియేగదా? ఇంక నిందు మసలరాదు. స్నానమున కేగిన విభీషణుడు రాగలడు. నే నింక మార్గముఁ బట్టెద గాక. (ప్ర) మారుతీ! నే విడె స్నానమున కేగుచుంటిని. రామలక్ష్మణులు లోన సుఖముగనున్నవారు. మారుతీ!

గీ. రావణుడు వచ్చుతరి యిడె ♦ రహిమోడ
మాయమగ్రమ్మలకు నద్వి ♦ తీయబ్రహ్మ.
కాన జాగరూకతగల్గి ♦ కాచియును
రామలక్ష్మణులను నీవు ♦ రణసుధీర!

వాతజాతా! భద్రమునుమా? నిచ్చనమ్మి యేను పోవుచుం
గిని తుద కెప్పుడేసెదవో? నీయిష్టము. నీయనుమతి నొప్పున నే విడె
పోవుచుంటిని.

ఆంజ—విభీషణా! ఊరక స్వస్థిఁజెప్పెదవేమి? సొమ్ము. ప్రేమముగ
రమ్ము. మైరావణుడు మాయకాడునుమా?

మైరా—బేను! వానిని నమ్మజాలక నేగదా మరలఁ దిరిగివచ్చి రామ
లక్ష్మణులఁ దిలకించినది. నేనిడె పోవుచుంటిని. (పోవుచు)
[స్వ] అహా! నావ్రతిన నీరిశతిగదా? విభీషణుడు సముద్ర
మునూడి రాకమున్నే యీ రామలక్ష్మణుల కాళికాలయముఁ
జేర్చెదగాక. (చంకినున్న పెట్టెందీసిచూచి) అహా! ఏమివీరితేజ
ము? లంకకులోత్రములన వీరికేజెల్లును? ఔరా! ఏమి వీరి
భంజబలపటిమము? వీరిమోముజూడ మిగుల శూరులని భీతి
గొల్పుచున్నయది. ఎట్టి భంజబలపరాక్రములైనవేమి? నాచే
జక్కిరిగదా? ఇంకెందేగగలరు? కాళికాదేవికి వీరిని బలియ
చ్చిన నాకోర్కే నీరంగలదు? నేనిచ్చట మసలరాదు. లంక
కేగదగాక. [పెట్టెను సవరించుకొని పై కెగిరిపోవును]

[ప్రవేశము: విభీషణుడు] (ఒకవైపున)

అంజనేయా! రమువీరులకు శేమమేగదా?

అంజ—ఓయీ ! రక్కసి ! నీ చార్మితమంతయు వింతగను హాస్యము గను నుండినదే ? స్నానమాచరించి నచ్చెదననిచెప్పి రెండు సారులు తిరిగివచ్చితివి. ఇప్పుడేగిదా పోయెదననిచెప్పి పోయితివి. మరల వచ్చితివేమి ? బౌరా ! రక్కసి మోసకృత్యమంతయు వెలిబుచ్చుచుంటివే ?

విభీ—ఏవేమి ? స్నానమాచరించుట కుంజనివేదేగ దావచ్చుచుంటిని. ఈలోన రెండుసారులువచ్చితి ననిబల్కుచుంటివే. ఇదంతయు వినవితంగనున్నదే ? మారుతీ ! నేనురెండుసారులు వచ్చినదిని కుక్కవమా ? కల్ల.

అంజ—విభీషణా ! ఎంతమాయకాడవోయి. నన్నే మోసముచేయఁదలంచితివా ? చాలుచాలు. నీరాక్షసకృత్యము.

విభీ—(స్వ) ఆహా ! ఏమియాయాయ ? నేనిచ్చటికిదేయరుదెంచితినే ? బౌరా ! మైరాణా ! నేడు కఠటకృత్యమొనరించితి వనియీ మారుతికాక్యముల వలననేదేటపడుచున్నది. హా ! ఎంతమోసకాడవురా ? (ప్ర) అంజనేయా ! హాస్యమునకై యిట్లుబల్కుచుంటివా ? లేకనిక్కువముగ నన్నుచూచితివా ?

అంజ—హాస్యము ? నీతోడహాస్యమాడుటకు నాకుఁగోర్కె యనుకొంటివా ? ఇందలయుసత్యమే.

విభీ—అయ్యో ! మారుతీ !

ఉ. మోసముచేసి రావణుడు ♦ మూర్ఖమనీషుఁడు ! మీదనెట్టులో కేసఁపుత్ర ! వానికథఁ ♦ గేవలముంగన మాయలోకమే బాసయొనర్చెదగ్గఁ విను ది ♦ వాకరవంశశ్శుడు రామునాన, నే నీసరివచ్చితిన్ నిజ మి ♦ దేజుమి, మజ్జనకూడి సత్వర్గ.

అంజనేయా ! ఇదివగకులెరిగాదు. సత్వరమ లోనకుంజని రామ సౌమిత్రులఁజూడ మనము తత్తరించుచున్నయది. శ్రీరాము దర్శనము నకు శలవొసంగుము.

అంజ—విభీషణా ! ఏమి నీకల్ల బొల్లికల్లులు ? ఐనఁదిలకించిరమ్ము.

విభీ—[లోనకుంజని సుగ్రీవాంగదాదులతో వెలుపలకువచ్చి]

ఉ. మారుతీ! మోసమయ్యెగద? ♦ మాత్రకుడగుచుద్రివిష్టపంబులున్
భోరుచలంగఁ ద్రిమ్మరెలు ♦ పోటయా మయిరావణుండు నా
తీరునవచ్చి యర్కజాలఁ ♦ దీసెనులో పలనుండి యక్కటా!
క్రూరుడ! మాయఁజేసి ♦ మన కుత్తుకలస్వస్థగోసి పోయెఁగా?

అంజ—[కోపముతో]

నా. ఓనీక్రూరుడ! మోసకారి! కుమతీ! ♦ యోనీచ! నిన్నిప్పుడే
బేరున్ మాయగఁ జీల్చివైతుఁగనమా? ♦ బ్రేమంబుజూపించితిల్
గ్రూరాత్మా! వడిరామలక్ష్మణుల! వే ♦ గొంపోతివా? పాతకీ!
ధీరుండుజని పుత్రుడగుచెఱుగెత్తా? ♦ దిగ్గితు లల్లాడవే?.

ఓనీ! విశాచరాధమా! ఖలమతీ!

మ. విశదంబులయు తెప్పదక్కనిటనిన్ ♦ పీడికజమీ రక్కసీ!
యశమూకొని యున్నవాడెవఁడే? ♦ నాలించితిన్నాచిత్
పసమీరక వడిబట్టి నీశిరము ద్రూ ♦ పంబూనితింజూడు మో
పశువా! జూచెదన్దిట్టి మాయపను వెఱ్ఱగిరిక లెసంఘానా?

(అని లేచిక్కొల్లను. కోటయంతయు పూడిపడిపోవును)

ఓనీ! రాజద్రోహి! రామలక్ష్మణుల నెందు దాచినచ్చితివి?

సత్యముఁ జెప్పుము. లేకున్న విన్నికి గ్రాణములతో నుంచుటకల్ల.
ఏమియు నెరుంగనిచంగవలె పలుమారులు నాకిడకునచ్చి రఘువీరులు
ఇద్రము సుమా? ఇద్రముసుమా? యని నమ్మించి తుదికింత కార్య
మొనరించితివా? రక్కసులను కింతముఁ గోసెను నమ్మరాదు. సత్య
రమిగఁ సత్య ముగ్గడింపుము. లేకున్న నెచు సీ ప్రాణవాయువులఁ
దీతునని నమ్ముము మిరాత్మా!

విశీ—(స్వ) అయ్యో! నాగ్రహచారిమా! ఏమియునెరుంగనినన్నిటి
లెచు నిక్కచ్చిగదండిపనెంచెనే? హా! వైవమా! పీరునన్నె
ఱునమ్ముదురు? రక్కసులుమాయలమారులని లోకవిదితి
మేగదా? అయ్యో! రామచంద్రా! తుదకెట్టిగతిగల్గినది?
నిభక్తుకుడనే? సర్వదానీపదారవిందసేవాసక్తుండనే? నిరం
శకము చిహ్నవననామామృతిమునుగ్గోలుచు ఆనందిమునఁగా

లముగడుపుచుంటినే ? ఇట్టినాకెనలేని సంకటములగల్గింప
న్యాయమా ? ఔనాను ! భక్తుల మనమారయఁదరిలే
నియిడుమల ముంచుచుండువనివిందు నేటికయ్యదినాకేతగిలిన
చ్చినది. ఇట్టితరినేభీతిలక ధైర్యమూని యీమారుతికిం జెప్పకొ
ని మన్నింపవేడెదఁగాక (ప) అయ్యా ! మారుతీ !

కా. ఆపద్మాత్మునితోను నేనెరుగన ♦ య్యా ! యిట్టిదుర్మార్గముక
బాపాత్ముం డెవఁడాచరించెనకటా ! ♦ బ్రాహ్మణ్యముక జెప్పవే ?
కోపంబుక వడిబూనిపైబడినటా ♦ గొట్టంగనన్యాయమే
నిపాదాబ్జయుగంబుసాక్షిగమదిం ♦ నేపమెర్గజమీ.

అన్నా ! మారుతీ ! ఈసాహసకార్యంబేనెరుంగ. మన్నింపుము.

అంగ—

ఉ. మోసము జేసిమారుతికి ♦ మ్రొక్కుచునుంటివ ? మాయకాడ ! నీ
వేసములిందుసాగవిక ♦ వేగవచ్చిపుముసత్యమంత ? చి
బాసలుజూచినమ్మితిమి ♦ భక్తుడిపుంచుఁడలంచియెంచిన
వీసరిరామలక్ష్మణుల ♦ నెంతలోమాయముజేసితొబఱా !

ఓరీ ! నీవొనర్చిన జెఱఁగెల్లఁదాపకఁజెప్పము. దానవకృత్యములుదా
గుననియెంచితివా ? దుర్మతీ ! రాజద్రోహి ! (కోట్టును)

విశీ—[స్వ] గీ. కటకటా ! యేమిసేతుని ♦ కాలమహిమ

“అక్కరకువచ్చువానికే ♦ హనివచ్చు”

నన్నసామెతనిజమయ్యె, ♦ ననుదరిమి.

బట్టిచంపంగవచ్చెను ♦ బాపమనక.

[ప్ర] వనాకసులారా ! నేనెన్నివిధములబ్రాధించినను వినక
నన్నుజంపసాహసించెదరా ?

సుగ్రీ—ఓరీ ! ద్రోహి !

గీ. నంగవలెజేరిమాగుట్టు ♦ నుం గనుగొని

యింతకార్యంబుజేసితొ ♦ హంతకారి !

పగులఁగాఁగోసినినువ్రేల్చు ♦ పాపమగునె ?

రఘుకులద్రోహివంచుఁడ ♦ లంచనెతి.

నిన్ను సాధించి బాధించి సంహరించక పడుదుమని దలంచి తేవా ?
సత్యమంతయు జెప్పుము. (కొట్టబోవ)

జాంబ—[వారిచి] సూర్యసూతీ ! ఆగుమాగుము. ఓయీ ! విభీషణా
ఏలనీకీరద్ది ? నిజముగఁగిడుము. తమింపఁబడుదువు,

విభీ—తాతగాహూ ! మీఁపడములసాక్షిగ రామలక్ష్మణులకపకారమే
నొనరించియుండలేదు. అట్లొనర్చితినేని మాతృద్రోహ మొనర్చి
నయాన.

జాంబ—తాతా ! వీడెన్ని బూటకములబల్కినను నేను నమ్మను. ఈకార్తి
మునకీతఁడే కారకుఁడు ఎట్లన ? నేనమ్మునట్లనేకసారులు రామ
లక్ష్మణులు జగ్గిత జగ్గిత యనిఁదెల్పిపోయె, పోవునప్పుడెట్ల
నోమానముఁజేసియే పోయినాఁడు. మైరావణుఁడు మాత్రము
రాలేదు. ఇది సత్యము. సత్యము.

విభీ—అయ్యా ! మాయా ! అ చేకసారులు నేనికిఁడేదీ భద్రమని జెప్ప
యూనిననిపల్కుచుంటివి. యిదియంతయు మైరావణుని మాయ
గాని నేరుగాదు నామాటనమ్ముఁడు.

జాంబ—ఇది మైరావణుని మాయ యెట్లగును ?

విభీ—చిత్తిగించుఁడు. బాల్యమున నేనును మైరావణుఁడును అసురా
చార్యుండగు శృకాచార్యునికడ విద్య నభ్యసించుచుంటిమి.
అట్టితేరి యొకానొకదినమునం దాతఁడు నన్నుంగని ఓయీ !
విభీషణా ! నీవు చాల చక్కనివాడవు. కుశాగ్రబుద్ధిగలవా
డవు. కావున నీరూప మేమగిడియలు నాకొసంగిన నాకు సంత
సమగుననిఁ బల్కెను. అందులకు నేను స్నేహభావమున
నిట్లడిగెగదాయనియు ఇదంతయు కేరడిమనియు నమ్మి యం
దుల కంగీకరించితిని. వాఁడు నాటివాక్యములు గుఱ్ఱించుకొని
నేనులేని యద నెరిగి కుహనావిభీషణుడై యిట్టి మోసమున
రృణు. గాని నే నేమియు నెరుంగను.

జాంబ—ఇదంతయు నిశ్చయమా ?

విభీ—అంతయు సత్యము.

అంగ—ఎవ వాని మర్మమెల్ల నీవెరుగుచునా ?

విభీ—అతని గుట్టెల్ల నే నెరిగియే యుంటిని చెప్పెదవిచును. దశ
కొనుని లాక కెడమభాగమున దశయోజనంబులమైని చిత్ర
విచిత్రంబగు నొక యుద్యానమునలకు. అందనేకి సూర్యుల
తాతరులచేతను, మనమున కానంద మొనగు సునుజాతులచే
తను, ఖండచక్కెరలను మించు రుచ్యమైన ఫలసముదాయ
ములచేతను, నింపియుండి యుల్లమును కొల్లలాడింపఁకయ్య
చల్లనిగాలిచే నాననలక్ష్మి తేజరిల్లుచుండి సును తేరువానికి
నీవనచే విసుగునట్లు మలయమారుతము మెల్లమెల్లనవచ్చుచుం
డును. ఇట్టినందినోద్యానమున కనతిరూగమున చతురాకృతి
గల్గిన మొక రామకీయకమైన కొలనుగలకు. అందు వివిధవ
ర్ణింబులచే కన్నులవలకు విందఁగొల్పు నరవిదిములు విల
సిల్లుచుండును. అందు మధ్యభాగమగునల బెద్దయాకృతిగల
తామరపుష్పముగని సూక్ష్మరూపమున దానియందుఁ బ్రవే
సింది చనఁగా నామార్గము స్వస్వసంపదల కాలవాలమై స్వస్వ
సౌఖ్యముల కునికిపట్టు. దుష్టరక్తినులకు స్థానమై పాతాళ
లంకయని బ్రభ్యాతిచే విలసిల్లుచుండును. అట్టి లంకలోనికి
ప్రవేశించి మాయావియగు నామైరావణుని బరిమార్చి రామ
లక్ష్మణులఁ దేవలయు. ఇదియ వానిమర్మము.

జాంబ—హనుమా! యాలించితివే ? తొల్లి సీతా స్వేషణమునకుఁగూడ
నీవే సాహసించి లంక యంకలంకలీలఁజొచ్చి కార్యసిద్ధి యొన
ర్చితివి. నేఁడును రామలక్ష్మణుల రక్షింప నీఃస్వ ధైర్యపాతుఁ
డును, సాహసపాతుఁడు నొందును గాన్పించఁడయ్యె గావున
రాముకార్యానక్తుడవు. నేనింతగ జెప్పనేల ! వేగముగ పయ
నమై కార్యసాఫల్య మొనర్చుకొని రమ్ము.

అంగ—తాతా ! నన్నింతగ నెగ్గింపవలయునా ? ఇదే పయనమగు
చుంటిని [విభీషణుని చూచి] ఈకూరాత్ముని ! యిదుష్టుని !

ద్వితీయాంకము.

యీ రాజద్రోహుని ! నే వచ్చువరకు జాగరూకులై గానాడుడు. జాగ్రత. కపటోపాయములం బన్ని పారిపోవునేమో ! అట్లు మీదు. సలాయితుండయ్యెనేని మీ మానప్రాణములు మీకు దక్కవు.

అంగ — మారుతీ ! ఈ రాజద్రోహిని ! వదలుదుమా ? వీడెందేగినను సాధించి వేధించి చక్కడంతుముగాని కీమిక శీత్రముగ శయనముగమ్ము. వీని మీదట స్వప్నగత వృత్తాంతమని దలాపుము. నీవు పోయిరమ్ము.

అంజ — తరుచరులారా ! నే నిదేపోవుచుంటిని, జాగ్రత !

వాస — మంచిది పోయిరమ్ము.

అంజ — (ఎగిరిపోవును)

సుక్ర — వనాకసులారా ! మారుతిరాకకై వేచియుండుము.

అంగ — ఔను ! ఇందేలరండు పోవుదము.

అందరు నిష్క్రమింతురు.

యవనిః హరును.

ద్వితీయాంకము.

శ్రీ.

మారుతి మైరావణ సం గ్రామము.

తృతీయాంకము.

క్రథమరంగము—పాతాళలంక.

[ప్రవేశము: అంజనేయుడు, మత్స్యవల్లభుడు]

మత్స్య—

ఉ. ఎవ్వడవోరి? వానరుడ! ♦ యేమిపనింబడి వచ్చితివు నీ
క్రొవ్వడగితు జూచుమరి ♦ క్రోధమగుర్చుగ మెక్కవేయిచే
నివ్వసుధాతలంబునకు ♦ నీక్షణమర్పణసేతుఁ జూపెను
మౌవ్విధి నిట్టిలంక, జూచు ♦ టేబ? నిజంబు వచ్చిపు దుర్మతి!.

ఓరీ! నీవెవ్వడవు? యిందేలవచ్చితివి? మురావణుని యాజ్ఞ
తేనిది యొరు లీలంక బ్రవేశింప నధికారములేకుగదా? నీవేకీర్తివచ్చి
తివి? సత్యముఁజెప్పము. రక్షింపఁబడుచువు.

అంజ—ఓరీ భటుడా!

ఉ. లంకనుఁజూడ నెంచి యక ♦ లంకమతింజనుడెంచినాడ నే!

జంకక లోనికేగుటకు ♦ జూడవచ్చియు జ్ఞమహాను నీ
పంకిలి మేలకేసెదవ ♦ హా! మధురంబగు బండ్లనిచ్చెదన్
లంకను గాయువాడ! విను ♦ న్న్యాయముఁదప్పి చరింతు నేబళా!

ఓరీ ! మీలంక బహురామణీయకమై వాపీకూప తటఃకంబుల చేతను, సుందర హర్ష్యములచేతను, నందనోద్యానములచేతను మిగుల వింతగనుండునని విని చూడవచ్చుతిని. ఒక్కపరి లోనికిఁ జూనిమ్ము. (పోవఁబోవ)

మత్స్య—(కొట్టి) ఓరీ ! ముదుసలికోతీ ! ఎండగెదవు ? హద్దు మీరె డవా ?

అంజ—(కోపమున) ఓరీ ! సీచాత్మా ! నన్ను బలవిహీనునిగ నెంచి తివా ? నన్ను మొత్తెదవా ? చేవగల్గిన నీబలముం జూపుము.

మత్స్య—నాచేవఁ జూపవలయునా ? ఐన రమ్ము.

[యక్షులు యద్ధము సేయదురు.]

అంజ—(స్వ) వీరవ్యూహోగాని వీనిశూరింబడ తనువెల్ల డస్సిపోయి నది. శరీరమెల్ల వడంకుచున్నయది. ఔరా ! ఏమి. వీనివీరవి క్రమము ? (ప్ర) బాలుడా ! నివెవ్వనిపుత్రుండవు ? నీనామ వేయ్యది ? సత్యముఁ దెల్పుము.

మత్స్య—ఏమి నాకులగోత్రము లడిగెదవు ? నాతోడసంబంధమొనర్చె దవా ? ఓరీ ! పిరికిపందా ! ఆవలకుంబొమ్ము.

అంజ—ఁగింభకా ! నీవు చాలశూరుడవు. నీధైర్య సాహసంబులకు మెచ్చి నీతలితాద్రులెవ్వరో విని సంతసితమనయెంచి ప్రశ్నించితిని.

మత్స్య—అట్లనా ? పాపము. ఐన వినిసంతసించుము. ఈయక్తిఁబన్ని ప్రాణములు రక్షించుకొనఁడలచితివిగాఁబోలు. ఓయీ ! వినుము. నీరాశ్వక్షముకొరకు రామసుగ్రీవుల వశువున వాయు పుత్రుడగు అంజనేయుండు సముద్రోల్లంఘన మొనర్చునపుడు మార్గాయాసముచే నాతని తనువునుండి చెమ్మటబొట్టు సుద్రుఘనఁబడెనట. అంతనొక మత్స్యమాబిందువును పానమొనరించెనట. ఇట్లు పానమొనర్చిన కొన్నిదినములకామత్స్యము గర్భవతియై నన్నుంగనెనట. మత్స్యమునకు అంజనేయనివ . . లన యద్భుతించినవాడనగుటచే నాపేరు మత్స్యవల్లభుండ

దురు. నాతండ్రి భావూబల పరాక్రమశాలియగు నాంజనేయుడు.

అంజ—[కొగలించుకొని]

మ. కొడుకంచున్నదిలో నెఱుంగకను బల్ గోప్య దేశమున్ బూనితిన్
సడలంగొట్టిన పాపినైతి నకటా ! ♦ సంగ్రామరంగంబునన్
దడిసెన్ రక్తముతోడ నీతనువు నే ♦ దప్పెంతయో జేసితిన్
బుమతా ! కష్టపుకాలమిట్లు మనకున్ ♦ బుత్తెంచె న్నాకైకచేన్.

తనయా ! నన్ను వేరుగ నెంచి మనమున యీర్ష్యవహింపకుము

మత్స్య—

శి. మాయులబబ్బుచుండితివా ? మంచిగ సత్యము జెప్పినాడవా ?
వాయునుతుండనంచనగ ♦ వానర ! నమ్ముటయెట్లుజెప్పు ? నీ
కాయము బెంచిమాపితివ ♦ కల్గుచునమ్మిక నామచంబుచ
జేయుదుతండ్రివంచెరిగి ♦ చేతులనెత్తినమస్కృతుల్ వడిగ.

అయ్యా ! నిన్ను నమ్మజాల. నాకు ! దృఢివగుచునో లేనో ?
నేనెట్లునమ్ముచును ? నీవచనములు సత్యమైన నీనిజరూఘుజూప వేడె
దను.

అంజ—డింధకా !

శి. భీతినిబొందకుండుమది ♦ భీకరరూపమునీకుజూపెదన్
నీతకుజూపినట్టులుగ ♦ శీఘ్రమెనమ్మగ పుత్రతత్త్వమా !
(అంతలోన బెద్దధ్వని విశ్వరూపముజూపును.)

మత్స్య—భీతినిగొల్పుచున్నయది ♦ భీకరరూపముజూడజాల, నే
నీతివారంగిబిక్కిరిగి ♦ నొపకుతుండి ! నమస్కరించెదన్.

తండ్రి ! యింకనీ భీకరరూపముజూడజాల శాంతి నుండుము,
శాంతి నొందుము. కనులుమిరుమిట్లుగొల్పు చున్నయవి.

అంజ—పుత్రకా ! యిప్పుటికైన నమ్మితివా ?

మత్స్య—తండ్రి ! అవివేకినగునన్ను మింపును. [పదములపైబడును.]

అంజ—తనయా ! లెమ్ము. నేనురాముకార్యాభ్యుదయనై వచ్చితిని. నీలం కయందుగల మర్మములెల్ల నాకుందెల్పి రామలక్ష్మణులమై రాజులుండెందుంచినది సత్యముఁజెప్పుము.

మత్స్య—తండ్రీ ! నన్నిట్లుడుగుట ధర్మమగునా ? యాతని యన్నంబు దిని యాతని మర్మముఁ జెప్పుట రాజద్రోహ మగునుగదా ? ఐనను నాకుఁ దృప్తివగుటచేతను, రాముకార్యాభివై నచ్చుట చేతను నీకొక యుక్తిఁజెప్పెద నాలకింపుడు. ఈ ద్వారము దాటితివేని యొక తామరకొలను గలదు. దానిద్రక్క నొక ద్వారముగలదు. అందుజొచ్చి తులారొద్రమున బోయితివేని అందనేక రక్కిసిమూకలు గలవు. వారింబరిమాడ్చి ముందు నకేగిన లంకాపురి ధ్వజస్తంభము గాన్పించును. అక్కడసై తము లెక్కకు మిక్కుటమగు రక్కిసిదళములు గలవు. నీనా దళములుం బరిమాడ్చిపోయిన అందు కాళికాలయముం దిల కించగలవు. అంతయు నీ కచ్చటనే విశదమగును.

అంజ—తనయా ! అట్లనే బోయెద. నీకు శుభమగుగాక. నే నిదే పోయివచ్చెద.

మత్స్య—తండ్రీ ! శలవొసంగ వేడుచున్నాడ.

అంజ—మంచిది నిలుపుము. [నిష్క్రమించును.]

మత్స్య—[స్వ] నేటితో నీ మైరావణుని కొంపగూడి కూలగలదు. వీనికి వివాహకాల మాసన్నమగుటచేతనే రామలక్ష్మణులఁ దెచ్చి కాళికాలయమున బెట్టినాడు. మూర్ఖులకు బుద్ధిమం తులు దెల్పు హితముల హితములుగదా ?

యవనికజారును.

[ఒక బడులు—తామరకొలను ప్రాంతము.]

[ప్రవేశము: అంజనేయుడు, ఆసీనుఁడై.]

బౌరా ! ఏమీ రక్కిసిముండకొడుకుల దుండగములు ? నీం డ్రను వధించలేక వీనికి వేసారితని. అబ్బ ! ఎందరొందరిని లెక్కింతును

నేల యీనినదో యనునట్లు తండ్రిపతండుబులు వచ్చి నా కోపాగ్ని కాహుతులైరి. ఇంకను లెక్కకు మిక్కుటముగ నుండిరట. వాగ్రద గూడ బాలియించి శ్రీరాముని సోదర సహితముగ దర్శించి ఆ సైని కార్యము సాధించెద. ఇంక పోయెదగాక.

(నిష్క్రమించును.)

ద్వితీయరంగము—తులాయంత్రము.

[ప్రవేశము: దోర్దండి, కనకకలశమున. ఆంజనేయుడు, ఒకవైపున.]

దోర్దం—(స్వ) హా ! రామచంద్రా ! దుష్టుడగు నీ మైత్రావణుని మా యల కేలజక్కితివి ? అయ్యో ! యీ దుర్మాన్యుడు నేను మిమ్ముల స్నాతులగావించి కాళికాదేవికి బలి నుసంగెలగు ప్రయత్నమున నున్నవాడు. అయ్యో ! రామా ! సద్గణధామా ! నీకెట్టి దుస్థితి చేకూరినది ?

గీ. రామలక్ష్మణులార ! మై ♦ రావణుడు
మిమ్ము జంపంగ నెంచి స్నా ♦ నమ్ము సలుప
నెంచి, సలిలముగొని రమ్ము ♦ అంచు నన్ను
బంపినాడు, నన్నిప్పుడా ♦ పాత్రుడకట !

అయ్యో ! రామచంద్రా ! మిమ్ము వధింపనెంచిన ఇయ్యసుర కార్యమునకు కారకురాలను నేనుగదా ? నే నీజలముగొని చనినంత మిమ్ము స్నాతుల గావించి వధింతునని ప్రతినవ్వెనే ? అయ్యో ! నేనేమి సేయుదును ? నాకేమియుం దోచకున్నయది. రామా ! నీ కళకార మొనరించిన దుష్టు లీలోకమున మనగలరా ? హా ! నే నీకార్య మెల్లొనర్తు ? తండ్రీ ! రామచంద్రా ! నీ దాసురాలనగు నన్ను గాది బ్రోవ వేడుచున్నదాన:—

ఆంజ—[స్వ] అహా ! ఈమె ఎవ్వనై ? యుండనోవు ? ఈ మహాతల్లి
శ్రీరామునిగూర్చి మిగుల వాపోచున్నయది. ఈమె ఎవ్వ

రో విచారించెదగాక (ప్ర) అమ్మా! నీ వెవ్వర్తీవో యెఱుంగజాల. శ్రీరామునిగూర్చి మిగుల సంతాప మందుచుంటివి శ్రీరాముడు సోదరసహితుడై యెందున్నవాడో యెరింగి నఁ దెల్పువేడెద.

దోర్ద—అయ్యా! నీ వెవ్వర్తీవో యెఱుంగజాల. నేను మైరావణుని సోదరిని దోర్దండియనుదాన. దుర్మాస్థుండగు నాయగ్రజుండు, రామలక్ష్మణుల వధింప నెంచి వారిని స్నాతులఁజేయ, సలిలంబు గొనిరమ్మని నన్నిందు బనిచినాడు. “నేనువారిగతి యెట్లు దెలవగదా? యని వగచుచుంటిని.” నీవెవ్వరవు? యిందేలవచ్చితివి? సత్యముఁ జెప్పవేడుచున్నదాన.

అజ—అమ్మా! నీవు మిగుల భక్తురాలవు సంతసించితిని. తల్లీ! నేను శ్రీరామదూతను. క్రూరుండగు నీ మైరావణుడు, రామలక్ష్మణులఁ దోడ్కొని వచ్చుటఁజేసి, వారిని రక్షింప నిందు వచ్చినదూతను. నీచే శ్రీరాములచార్త లెరింగి సంతసించితిని. నీ దర్శనముచేఁగ్గొత్తాత్తుండనైతి. భన్యుడనైతి. మహానంద భరితుడనైతి. శ్రీరాముం డెందుండినది, నాకుం తెల్పి నన్నూరడించి, రామసౌమిత్రుల ప్రాణరక్షణ మొనర్ప వేడుచున్నాడ.

దోర్ద—అజనేయా! వగవకుము. ఇప్పుడు రామలక్ష్మణులు కాళికాలయమునఁ గలరు.

అజ—అమ్మణ్ణీ! నాకా కాళికాలయముఁ జూపవేడెద.

దోర్ద—అన్నా! నీవచ్చుటి కెట్లురాగలవు? అనేకులగు రక్కసులు గలరు. వారు నిన్నుంగినిన, మోసమగునే?

అజ—అమ్మా! నీదయయున్న సూక్ష్మరూపము భరించెదను. ఎట్లు న నన్నా కాళికాలయమునకుఁ గొనిపోమ్ము.

దోర్ద—అన్నా! నీ వేరూపు భరించెదవు?

అజ—నీవు జలమ్ముకై కలశముఁ గొనివచ్చితివిగాదా?

దోర్ద—ఔను! ఐన?

అంజ—నేనందు మందూకరూపము ధరించి బ్రవేశించెదను. నీవు
నన్నాలయముకడ డించుము.

దోర్దం—మంచిది. అట్లనే బ్రవేశింపుము.

అంజ—రామరామ రామసీతారామరామ [అని కష్టరూపము ధరిం
చి కలశమునఁ బ్రవేశించును.]

దోర్దం—(జలముచే కలశము నిండించుకొని తులారంధ్రమునఁ బ్రవేశింపుచుండగ నది విరుగును. పెద్ద ధ్వనికల్గును. బిందె పడవైచును.) తెగలేచును. లోప గాళికాలయము గనుపడును.

[ప్రవేశము: కొందరు రాక్షసులు.]

రాక్ష—ఓసీ! దుష్టాత్మలారా! యీలంకలోని కెవ్వనినో విరోధిని గొనివచ్చితివి. అందుచే నీ తులారంధ్రము విరిగినది. లేకున్న నట్లగునా? దుర్మతీ! ఎవ్వనిచెచ్చితివి? సత్యముఁజెప్పము. చెప్పకున్న నిన్నిదే మ్రింగెదము. (మీదికేగెదరు.)

అంజ—(కలశమునుండి విశ్వరూపమున లేచి కోపముతో)

ఉ. ఔర! దురాత్మలార! మిము ♦ నందరనిప్పుడు నాదుశక్తిచే
మారణఁజేతు జూడుడిక ♦ మంత్రముతంత్రముతోడ సత్వరన్
బీరముజూపి యుద్ధమున ♦ భీమబలుండని బేరుగాంతు నా
శ్రీరఘురామలక్ష్మణుల ♦ శీఘ్రమెదోడ్కొనిపోదు జమ్మికన్.

రాక్ష—ఓరీ! కోరీ! యుద్ధము జేసెదవా? రమ్మ చూతము.

అంజ—ఓరీ! పిరికిపందలారా! రండు రండు. జాలమేల జేసెదరు?

[వాలముచే కొట్టును. రాక్షసులు క్రిందఁబడి చత్తురు.]

అమ్మా! దోర్దండి! రమ్మ. కాళికాలయముకడకుంజని దేవిన
ప్రార్థించి రఘువీరులఁ దిలకింతుము. (ఆలయముచేత కేగెదరు)
(ముకుళితహస్తై నిలచి)

ఉ. అమ్మ! భవత్పదాబ్జములు ♦ సర్వనజేసెదనమ్మ! శాంకరీ!
సప్తతిజిత్రపద్మమున ♦ సన్నతి నేనొనరింతు, బత్తి డె
దమునగాంచి సత్వరగ ♦ దర్శనమిమ్మొకసారి నాకు మా
యమ్మరొ! మ్రొక్కుచుంటి నిక ♦ నాలసముందగఁజేయకమ్మరొ!

జగజ్జనని ! త్రిపురసుందరీ ! పాతాళలంకేశ్వరీ !

గీ. లంకవాసులజంపిసం ♦ గ్రామమందు
పానకమురీతిరక్తంబు ♦ పరమస్వాధ్య !
గ్రోలఁగాఁజేతునియాన ♦ జాలమేల ?
నాకుదర్శనమొసఁగుము ♦ లో నని !

కాళి—ఓయీ ! వాతజాతా ! నీభక్తికేతయుసంతసించితిని. రామ
దూతా ! రాముకార్యాక్లిష్టవచ్చితివని నేనెఱుఁగుదును. ఖర
కిరవంశజులగు రామసౌమిత్రులిరువురమాయపొడిచే తనువె
ఱుంగకుండి నివేళియగుదుశయనించియుండిరి. ఇదెకనుగొ
నము.

అంజ—(చూచి) తల్లీ ! చూచితిని. సంతసించితిని. నిద్రయచేధన్యుడ
నైతి. కృతార్థుడనైతి. మహానందభక్తుడనైతి.

[ప్రవేశము: కొందరురాక్షసులు.] [క్రోధము]

ఉ. పల్లడికొట్టుడియపుడు ♦ పాపమటంచనినెంచకార్యలో
కట్టడికోతివాని, యిచె ♦ కాల్పుడి నంజుడుమంచిదారు ! వేముట్ట
డివేసిచంపుడికి ♦ మ్రుక్కుడివిగ గడునాహసంబున
బొట్టనుజేల్చిప్రేవులను ♦ బొందులుగా మెడదాల్చుడ దఱుక.

ఓరీ ! వనచరాధమా ! ఇంకెందుబోయెదవు ? మాచేడిక్కిరివి,
నిన్ని చేఖండించి వండించి దండిగల తిండి తినెదము.

(అంజనేయునిచుట్టును మూగెదరు)

అంజ—ఓరీ ! నిశాచరాధములారా !

ఉ. అతిగనలేక నిచ్చటికి ♦ కియ్యముసేయగవచ్చినారు, మీ
మతిచెడిపోయెనో యమిత ♦ మాంధ్యముబుద్ధికి యెక్కియుండెనో
హితవుగపాగిపొండి మరి ♦ యీర్ష్యనుబూనక, యుద్ధమందు మా
కుతి ! విముఁబట్టిచంపుటలు ♦ రూఢియటంచని యెంచి సత్వర్క.

రాక్ష—ఓరీ ! పిరికికోతీ ! చెట్లనుండి దుముకుచు కోతికొమ్మచ్చు
లాడుట లనుకొంటివా ? నిన్నిచే, చీల్చెదము చూసము.

(కత్తులఁ ద్రిష్టవడు. అంజనేయుఁడు వాలముతో కొట్టి యాదర
పడవేయును.)

అంజ—తల్లీ! శాంధవీ! యీ రక్కసుల వధించితిని. వీంద్ర రక్తి
మును తనివిదీరఁ ద్రాగుము. ఇకను మిగిలిన రక్కసిరాడి
కొడుకులఁ దీనములఁగూడఁ నన్నిచెదను.

కా?—హరమా! సంతపించితిని.

అంజ—అమ్మా! శాంధవీ! శైలహాసఁగుము. రామ సౌమిత్రులు
జాగిత.

కాళి—మంచి పోయియున్ను. (తొంపులు మూతక పడు)

అంజ—అమ్మా! వోర్ల డి! ఏ విచ్చటనే యుండుము.

వోర్ల—మంచిది. మారుతీ! విజయించియున్ను.

అంజ—అంతయు, శ్రీరామ ముత్రబలమే? (నిష్క్రమింపడు)

(యవనిక జారును.)

త్వితీయఁగము—మైరావణుని యాస్థానము.

[ప్రవేశము: మైరావణుఁడు, మేఘనాథుఁడు, భీరివముఁగుఁడు, ఘటి
కుఁడు, సుచర్మికుఁడు.]

మేఘ—దేవా! ఏమని విన్నవించుము? లొకలోని రక్కసుల చాల
మందిని నా మునుసలితోతి తన పొట్టచు బెట్టుకొనియె. నేటి
తో రక్కసులు నామావసిష్ఠులగుట నిక్కువము.

మైరా—ఏమేమి? ఒక్కకోతిచే రక్కసులు చాలమంది చుడిచిరా?

భీర—చుడిచిరిని నచిపనేల? వానికిఁజడిసి వ్రాణములఁ గాపాడు
కొన గుట్టకొకడు. పుట్టకొకడు. పలాయితులైరి.

మైరా—అటులనా? ముత్రులారా! మీ రెల్లరు వేగంబుజని కొంత
రక్కసియూకం గూర్చుకొని యామర్కటుని రూపునూపి

రండు. నామవిజయవా ర్తలందెలుప, కొందఱుయోగింపుడు.

ఘటి—చిత్తము.

మైరా—ఇంక జాగ్రాసరింపక, శీఘ్రముగఁబొండు.

సుచ—దేవా! వాసింబఁమార్చ మా కసాధ్యంబయిన నేమి:—

మైరా—ఓరీ! పిరికిపందా! ఎల్లప్పుడును నీవింతియే “ తిండికి దిన్ను రాజువనికి పోతురాజు ” అనునల్లెప్పడు నవలయంబులే పట్టెదవు. మీ కసాధ్యంబైన, నేనే రణమున వానిని మరణమొనరించెద. ఇంకఁబొండు. జాగునేయకుడు.

మంత్రు—చిత్తము. (నెక్కుమింతురు.) యవనికజారును.)

[తునీయ రంగము—మైరావని నగరు.]

[స్వ] బేరా! ఏమి యీ విషయము? ఎట్టి బలవరాక్రిముడైన నీ కించరఁడను, యీ వానరనిచేత హతఁడగుచుండెదా? నేనీ యుద్ధమున కరిగిన సచివుల గోతులెట్లు బయలుదేరినవో యెఱుంగఁజాల. ఇంకిను రణరంగమునుండి విజయముఁ దెల్పు నెయోగించిన దూత రాడియ్యె కారిణ మేమైయుండవోవు? దూతనుబంపుట మరచియుండిరా?

[ప్రవేశము: సురాంతకుడు.]

దేవా! రక్షింపుము! రక్షింపుము!!

మైరా—ఓరీ! నీవెవ్వఁడవు? యత్తఁడ్డవైరక్షింపువని వేడచుంటి? సురాంతకుడా! నేను మంత్రచిత్తప్తయముచే యద్ధవార్త లెఱింగింప నెయోగించిన దూతను.

మైరా—మంచిది. యద్ధవార్తలేమి? మనసేనకు విజయమేగదా?

సురా—దేవా! చిత్తగించుడు. మేఘనాథుండు నాల్గులక్షల సైన్యంబును గూర్చుకొని యామ్రముక్కడిమర్కటు నిందాకనాయె లింత నా మర్కటుండు నాహవంబున కోహటించక మన సైన్యంబుపైకురికె.

మైరా—తరువాత!

సురాంతకువార మన సైన్యంబు లేనేక విధంబుల నా వనచరుని నెప్పింపఁగడంగిరి. అంత నాతఁడు ప్రళయకాలానలుఁడోయ నునట్లు మండిపడుచు తన వాలంబుంబెంచి రక్కసుల నిక్కుల స్రుక్కడంచె. అంత నామేఘనాథుండొరుల సాయంబులే కుండఁగ నే కోపోద్దీప్తితుండై దండఁజాడితే మహారగంబు కరణి మండిపడుచు కదనంబుసేయ సమకట్టి తన వాలంబు చే నొక్కనిముసమున మేఘనాథునింగూడఁ బరిమార్చె.

మైరా—మేఘనాథునింగూడ చంపెనా? పిమ్మట?

సురాంత—అంత భైరవముఖుడుమరల కొంత సైన్యంబునమకూర్చుకొని యామర్కటునిగాదిసి ముసల ముద్గర భిండివాల కరవాలంబుల నొక్కుమ్మడి సుదులేకగుప్పించి సంతనామర్కటీడుమార్చి మారణసమయ కంకిర కిరణి మండిపడితేరింబుంబెంచి రక్కసుల మూకల నెల్లతన వాలంబుచేనేలంగూర్చి ఓరీ! నిశాచరాధములారా! ఇంక నెండెగఁగలరు? నాచేఁజక్కితిరి మిమ్మెల్లర నేడిపుర మనకాదిశక్తియగుకాళికాదేవికి బలి నెసఁగకున్న నేనాంజనేయుండనా? యనితన వాలంబుంబెంచి రక్కసులగుట్టలుగుట్టలుగా వాలంబునంజుట్టి నేలంబడంగొట్టె:—

మైరా—సురాంతకా! ఏమీవీంత? పదాపడి?

సురాంత—అంతఘటికా సురుండరు దెంచి ధైర్యస్థైర్యంబునరణతలంబున

నిల్చి యనేక బాణపరంపరలతనిపైఁగుఁటిపించె వాటినిల్లనామర్కటుఁడు మధ్యనేమటఁమాయ మొనరించుచుండమధ్యంగిన మార్తాండునిభాతి మండిపడుచు “ఓరీ! పరిపంధీ! ఇంకెందుబోగలవు? నీవుమాంత్రికునివలె నాశరకాండంబులుహరించుచుంటివి. ఇదేముష్టియుద్ధంబునకురమ్ము” అనియాతనిపైఁగదియ నాతఁడునుయుద్ధమున కైసిద్ధముగనుంటినని పోరొనర్చి ముష్టిఘాతంబుచే, మూల్గుకుండ్రబాణములుహరించె. పిమ్మట సైన్యంబు నెల్లతన వాలంబుచేమత్స్యంబులంబట్టు వలచందంబు ననుక్కుసారి సైన్యమంతయు నావరించునట్లుచేసి అందొక్కని

నైనలేవకుండగ ! నట్లున్న వానినట్లనే సంహరించె.

మైరా—అన్నన్నా ! ఏంతదారుణము ? అపైని ?

సురాం—అంతసుచర్మికుండు సైన్యసమేతుడైరణతలంబునకుంజొచ్చిద్వాదశాదిత్యులరీతి శేజమెసంగ తనక్రొధాగ్నినిబ్రజ్ఞులైన జేసి లెక్కక మిక్కుటంబులగు సాయకంబులఁగిరునిపైనర్పంబురీతిగఁగిపించె.

మైరా—పిమ్మట ?

సురాం—పిమ్మట నావనచరుండు మిన్నుముట్టడనదివ్యతరభీకరాకారంబుఁజూపి మేఘుగిద్దితనాదంబొనర్చుచు నైచ్చుంబువైబడి “ఈమారుతి చండశాసనుండనియువైదిజనాగణ్య దావానలుండనియు ఎఱుంగరా” యనుచు నడమడి మొనర్చె. శతాంగంబులచక్రంబులైన గననీమటమాయ మొనర్చె. ఘోటకంబులగీటడంచె నేనుంగులపీచుంగులంకెనె అంతసుచర్మికుండదురుగుండెయు పిరికికండయులేక నాతినిగదిసి “ఓరీ ! మర్కటాధమా ! నీవుమున్నీటమునిగినను గుహంతరాబులఁదాగిననుమహారణ్యంబులనక్కిననుజిచ్చినజొచ్చినను త్రాణంబులతోవిడుచుటకల్గి” యనుచు జమునచంద్రుల వానిపైకురికి సమర మొనర్చుచుండె:—

మైరా—మందది. ఆహా ! యేమివానియుక్తు ? పిమ్మట ?

సురాం—పిమ్మటసుచర్మికుండెంతబాహుబలము జూపినను వానిమ్రోలనదిత్తిణప్రాయమై జెలంగుచుండె. ఎట్టుకేలకునావానరుని సితసాయకంబులచేపక్షంబు నాటనేయనెక్కిపక్షంబున రుధిరప్రావంబుచేవైదిమఱియ మండిపడి “ఓరీ ! నిశాచరాధమా ! నిన్నిదేనావాలపాశంబుచే బందీకృతునింజెసి నేలంబడంగొట్టి నీయస పదీయకున్న నేరావదూతనా”యనియట్లనర్చె:—

మైరా—ఓరా అంతసాహసవంతుఁడు ?

సురాం—దేవా! సాహసవంతుండనిబల్కునేలే! వానిమ్రోలనెట్టివీరవిక్రమ శాలియైనను మనఁజాలఁడని నిక్కముగ నెక్కివక్కాణింపఁగలను.

మైరా—సురాంతకా ! హతశేషులగురక్కనులెందుండిరి ?

సురా—ఎందుండిరన నేల ? ఇట్టిలాతలంబెల్లబీనుంగుపెంటలగుటచే మిగులభీతిగల్గియు. చిత్తంబునకుగల్గినతత్తరపాటు శాంతిమొందించుకనుందమన్న యావనచరునిసేవగులంబోలిన పెడబాబ్బలకే కొందరుప్రాణంబులువిడిచిరి మఁకొందరుతెన్నుగానక ప్రాణములగక్షించుకొన కిరింబులంగలఖడ్గంబులంబారవైచి నెందోచనిరి.

మైరా—హా ! మంత్రలూరా ! నేటితో మీరెల్లరు మడిసితిరా ?

సురా—రాక్షసేశ్వరా ! మంత్రులని యేల వక్కాణించెదరు ? అంతకంతకు వానిరణంబు దారుణంబై దానవుల భస్మ మొనర్చుచున్నయది. బాణంబులు, ధనువులు, ఖడ్గంబులు, రథ గజాశ్వాది వాహనంబులెల్ల ఆవియివి యననీల ? సర్వము భగ్నంబులగుచున్నయవి. దేవరవారికి జాగ్రహీడి సమరసన్నాహంబై యుక్కుదక్కియన్న సైన్యంబులకెల్ల ధైర్యసాహసములగరపి దేవరవారును రణతలంబునకుఁ జనవేడెద.

మైరా—సురాంతకా ! నేనిదే యధంబునకు సన్నహంక్షనై వచ్చుచుంటిని. నీవేగి మన బలంబులనెల్ల సమకూర్చుము. ఆయుధంబుల నాయత్తపరచుము.

సురా—చిత్తము. (నెక్కుమించును.)

మైరా=[స్వ] ఔరా ! మీకాలమహిమ ? ఒక్క వానరునిచే నెందరెందరు మడిసిరి ? ఇంకముందు నెట్లు జరుగనున్నదోగదా ?

[యవనికజారును.]

శ్రీ.

మా రు తి మై రా వ ణ స ం గ్రా మ ము.

చ తు థా ం క ము.

[వధమరిగియు—కాళికాలయము.

[ద్రవీచు: ఆంజనేయుఁడు.]

(స్వ) రక్కసి రాజకొడుకుల నెల్ల భూమి యూనినదోయన
నిరుంగుమెట్లలను న్నొనప్ప భూతప్రేత పిశాచ భాకిని శాకిని బ్రహ్మ
—క్షర భేతానాగ గ్రహాదుల కునికికట్టుగిను కాఁఘూకాఁడి జంతు
జాలంబుల కాంకంబులను చూచువాని కెల్లరికు గుంజియ లదిరి
భీలివాయునింబుచున్నొనచ్చినాడిచు నాద్రవమున కెంతయు నీ యీశ్వ
—సూరింబియుండును. ఈతల్లి యీ మాత్రమున కే సతసిల్లునా?
మైరాచిలుచి క్రిపానాసంతరిముగాని యీమె తృప్తినొండజాలదు.
అంభా! త్రిపుసుందరీ! రామసౌమిత్రులు భద్రముగ నుండిరా?

(అంత తలుపులు తెరువబడును)

కా?—చూచుతీ? ని నాహసమున కెంతయు, మెచ్చితిని. రామ
సౌమిత్రులు సుఖముగ నే పేరికయుండే శెయించి యుండిరి.
అంబ—తల్లీ నేనిక మైరావణుని సంహరించ నేగెదను నే మరలి
వచ్చునరకు నివీ రఁగు విరులకు దోర్దండిచి భద్రముగనుంచి
నాకిప్పించవలయు లేకున్న నీప్రాణములు నీకుదిక్కిచ్చు.

కాళి—చూచుతీ! విరిచి భద్రముగ నీమాజ్ఞాబ్రహ్మము గావాడెదను
నిపు పొమ్ము.

అంబ—తల్లీ! ఇంక నాకు శలవొసంగుము

కాళి=మందిది.

[తలుపులు మూరవడును]

ఆంజ=నిష్క్రమించును.

[యవనికజారును.]

—●—

ద్వితీయరంగము — చతుర్థి నగళు.

—●—

[ప్రవేశము: మైరావణుడు, మతంగి అసీనులై]

మతంగ=నాథా! నామనవి వినరుగదా ?

సీ. రామసౌమిత్రుల ♦ రహిమతోఁ గొనివచ్చి

దేవికి బలియిచ్చె ♦ దేనిజంబ

టచునది, వంశనా ♦ శన హేతువయ్యెనుఁ

దగద్దిట్టికార్యంబు ♦ దలఁపవలదు

దశకంఠుఁ డానామ ♦ ధరణిహతనుచెచ్చి

యనుభవించినది మీ ♦ రరయుడింక

సట్టులే మనకింక ♦ చెట్టపాటొనఁగూడె

దలచుడిమదిలోన ♦ ధర్మమూని

గీ. రావణునివాక్యములవిని ♦ భావమందు

పరులకిట్లు హానిఁజేయుట ♦ బాడియూన ?

హా ! మహానాథ ! కృపయుంచి ! యాదరించి !

పోరుచాలించు నాదు మొ ♦ రాలకించు.

నాథా ! ఇందరు వీరభటు నికాయంబుల నెనెన్ని రథదండ తురగ
పదాతులను నాశమొందించిరి ? ఇంకమీదనైనను మీరు రణతలం
బునఁ బగతునిం గెలిచి విజయముండఁజాలరు. నామనవి వినఁడు.

మైరా=భీ ! అమృగళము లాడకుము. రామలక్ష్మణులఁ దెచ్చు సమ
యమందు సైతమిట్లే పల్కితివి. అప్పుడు విజయుండనైతినే !
నేడుమాత్రము విజయలక్ష్మీ లాలితుండఁగానా ? నీవు గను
చుండఁగనే రామసౌమిత్రులతో నా కోరినిఁ గూడ కాలికకు
బలియొసంగి వచ్చెదఁ జూడుము.

చతుర్థాంశము

మితరి—నాథా ! మనవిచిత్తగింపుడు. మీరీకార్యమువకేగితి దేనిరప్పు
కముప్పుచేకూర్చు.

మైరా—దేవీ ! నేనికార్యముచేర్చుకున్న బురుషునింహుడనా ?

ఉ. రాముని లక్ష్మణుఁ, దమజఁ రాజుల నెల్లరఁజంపినట్టియా
భీమబలుండుమారుతిని • వీచమడుంగఁగజేతు, మన్మనో
తామసమావహిల్లనిది • దప్పక కాళికొసంగుదుఁబలిక
నీమనమందునమ్ముమిక • నిక్కమటంచిది ప్రాణనాయికా !

దేనిగోబోయి! యానీచాత్ములమువ్వరనాక త్తిచేకుత్తుకలు త్తరిం
చి విజయమందివచ్చెద ఇంకతడయరాదుపోయెద.

[నిష్క్రమించును]

మితరి—అయ్యో ! ఇంక లెరువెయ్యది ?

సీ. వినఁదాయెనాకాంతు • డనదాయెనఘమని

తనమాట నెగ్గించు • కొనఁదలంచి

హరివంశజులఁబట్టి • హరియింపసమకట్టి

పటురోషమువహించి • పరుగుబెట్టి

మనుదారియేదింక • దనుజేశ్వరునకింక

ఘనుఁడురామునిపైని • కక్షఁబూని

జీవించఁగల్గునా ? • భావించనెదలోన

నేనిధంబుగ నెంచి • యేగినాడో ?

గీ. తరఃకులజాత ! దేవతా • ధ్యక్షనేత !

దీనమందార ! మానిసు • ధీవిహార !

భక్తజనపోష ! దానవ • ప్రకరశోష !

జలజదళనేత్ర ! ననుబ్రోవు • సచ్చరిత్ర !

అయ్యో ! దైవమా ! నేనేమిసేయుదాన ? నానాధునకునే

టిగోజీవిరముసరిపోవుటచేతనే యిట్టిబెట్టిదంపుకార్యమునకు సాహ
సేరేదీచనియున్నవాఁడు. ఆరఘురామునకపకార మొనర్పవలెనని వాటి

లోకముననుముసిరా ? హా ? దైవచూ ! (యూర్కిల్లుచు)
(యవనికజారును.)

తృటియరంగము:-యుద్ధభూమి

[ప్రవేశము: మైరావణుడు, అంజనేయుడు]

అంజ—

ఉ. ఓరికురాగ్న! మోకరుజ! ♦ యోగులసంసన! యోగిమధుజా
యోగిబుడ! తస్కరుడ! ♦ యోగితాళన! యోగితుమధుజా
ఘోరరణస్థలంబున ♦ కుంతితవృత్తినిచ్చిపోతా
ధీరులరామలక్ష్మణుల ♦ దెచ్చినలాభముపొందెకాబళా !

ఓరీదుర్మతీ ! రాజద్రోహి ! మాయవేషములఁబన్ని వోగువీ
తికోబోనికిబ్రవేశించి చుచ్చుచేమైదుమచ్చుకీసరానుల
త్మణులనస్కరించుటయూహించిమి ? నిచాత్మా !

మైరా—ఖలమతీ ! కోతీ !

చం. పరితనముచురుతులి ♦ పాలరుగల్పియు చుక్కోయ నా
వసరసమతజా స్థియు ♦ వాగుమచుంటివి యూర్ధచిత్తుఁడా !
మసిగనొనర్తుసీతదన ♦ నూర్చముచుదిసుచుతలోన నం
బసఁగలధీరుడుచుమరి ♦ బాగుబలుడచుచార్మనంచగాన్

ఓరీ ! వనచరాధమా ! బక్కరక్కనులఁజుపితినినిర్ముచు
టివా ? నిర్ములస్రస్కఁజేతుఁజూచుము. అడవులగుగల
యాకలముఖ మెక్కుచుచెల్లపై నెక్కి - కోతికొమ్మచ్చులాసుకొ
నక కదనంబునకుగదలివచ్చితివా ? రమ్ము, నిరూపుమాపెన
యుద్ధమున. (యుద్ధముసేయ)

అంజ—(లోకలోకొట్టి కింద పడవైచి) [స్వ] ఈ రక్కసిముండ
కొడుకు చచ్చినాఁడు. నేనింక రామ సౌమిత్రులఁ గైకొని
చనియెద.

మైరా—(లేచి)

గీ. పారిపోకుమో చోరుడ ! ♦ శరువుగాదు
కదనమందున కాల్చివ్వి ♦ కదలకుండఁ
బోరుసల్పి జయంబుది ♦ పొమ్ము చోర !
పిప్పిగంతులుమాను నిక ♦ బిండిజేతు.

అంజ—ఓరీ ! శ్రేష్ఠురీ ! వైరావణా !

ఉ. సంగరిరింగ వండని ♦ శౌర్యపరాక్రమ ముల్లసిల్లగా
బంగదొరింగిజేయఁడు ♦ పొల్లుల గూసిన ఆభవేమి ? పొ
మ్మంగభవానైన వారి ♦ నైన పితృవహునైనగాని నే
దంగిరిజేతు, బాహు బల ♦ దర్పమునన్మరి నొరము యరా.

ఛీ ! దురాత్మా ! నీమోమఁజూడవచ్చునా ? రక్కసికులం
బునకెల్ల మహనీయఁడవని వేరఁదిన ఖలుండవు. ఓరీ ! నీచా
త్మా ! నిన్నింకిపీడతనల్ల. నాచాలపాశముచే నిన్నిదేబుడీకృ
తునిగఁజేసికీయాపుమావెదఁజూడుము.

మైరా—ఏమేమి ? నోటికివచ్చిన కెల్లఁబ్రేలెడివా ?

మ. తలువా ! పాతకి ! దుష్ట మానస ! ఖల ! ♦ దుర్మార్గ ! నిన్నాజ్ఞ
బలుదిర్పించునబట్టిజేల్తునురముక ♦ భంజింతుసీవాలముక
దలదెల్లింతునిదోగినుఁగొనర ♦ యీ వైశ్యేశ్వరులేమెచ్చ !
ఇలావా చచ్చివేరిజిచ్చివిషదే ♦ నామస్త్రిఘటించనక

(గ్రుడ్డును)

అంజ—రామరామరామ రా..... (క్రిందిపడును)

మైరా—(నమింపించి) పాపమికోటిని చంపితినిగాదా ? ఏమీనామూ
రబుద్ధి ? ఎంతపాపమార్జించితిని ? నోరులేని శవమునుహత
మొనర్చినే ? ఈవైరావణుడకదనమందునీతి లేకకోటిని
ద్రుంచి నాడని లోకుల్లెరుతేలికఁజూచెదిరుగాఁబోలు ? ఐన
నేమిలే ? ఇక్కుడీవానరునిఁ గొనిచని దహనమొనరించునట్లా

జూపించెద.

అంజ—(లేచికోపముతో)

కా. ఓరీ ! మాయలమారి ! రావణుడ ! గ | ర్వోద్రోహముప్పొంగెడు
 ర్వారక్రోధముబూనిముజ్జగములం | బాధించునీపైని స
 త్కరుణ్యంబిసుమంతలేకశిరము | ఖండింతుజమ్మి మమా
 భారంబెల్లనడంతు హర్షమున దె | పులే దేల్తుభూతంబులగా
 (అనివాలంబుచేకొట్టెను)

మైరా—(క్రిందపడును)

అంజ—(స్వ) వీడుమాటిమాటికిమనుచున్నవాడు మడియడయ్యకా
 రణమేమైయుండనోపు ? వీడులేవకమున్నే కాళికడకుంజనిసీని
 వృత్తాంతంబెరిగివచ్చెదగాక. (నిష్క్రమించును)

[యవనికబారును]

తురీయరంగము—కాళికాలయము

[ప్రవేశము: అంజనేయుడు ముకుళితహస్తాడై]

ఉ. “అమ్మ ! భవత్పదాబ్జముల” (అనుపవ్యముఁజదువును. కాళికాదే
 వితల్పులు తెరువఁబడును)

అమ్మా ! త్రిపురసుందరీ ! మైరావణునినేనన్నిమారులుకడన
 మందుఁబడఁగొట్టినను లేచి మరలమరలయుద్ధంబునకుసన్నద్ధు
 డగుచున్నవాడు. కారణమే నెరుంగజాల. వానిమర్మమెల్ల
 నాకుంజెప్పుము. లేకున్న సీప్రాణములునీకుదక్కవు. శీఘ్ర
 ముగసత్వముఁదెల్పుము.

కాళి—రామదూతా ! శాంతించుము. శాంతించుము. అన్నా !
 మారుతీ ! నేనేమిసేయుదును ? వీడా నలునచేత ఘోరమైన
 పరంబుల బడసియుంటమి వైరులచే హతుఁడు కాఁజాలడు.
 ఐన నొకయుపాయముఁ జెప్పెదవినము. నీవట్లానర్చిన వాడు
 నీచే మడియఁగలడు “ఉదయపర్వతంబునకు ముప్పది యో
 జనంబుల దూరమున నొకపర్వతంబుగఁగదు. అనగము వేయి
 శిఖరములచే నలరారుచుండును. దానియందనేక మౌఢుపము

చతుర్థాంకము.

లు నివసించియుండును. నీవీ విధంబుగని మఱకొంత దవ్వరిగితివేనీ యచ్చట ఋషిసంఖ్యచే నొప్పు సుందర మందిరంబులు గననగును. అగృహంబులందేడుతేల్పు సదా వాసముఁ జేయుచుండును. నీవా తుమ్మెదలఁ బట్టితెచ్చి, పాతాళ లంకే శ్వరునితోఁ బోరానన్ని వానిగూల్చి యా శవముపై నా తుమ్మెదలం దిమ్మనఁ గొట్టితివేని వాడు మృతుండుకాఁగలడు" అప్పుడు నీవేగి సత్తనఁ ద్రిమ్ముల గ్రుంకిడి వాని శవమం దిలకించిన మగుడివాడు లేచి రాజులడు. నీవెట్లానన్నిన వానిం జయించెదవు. వాడిట్టి గురుతరవరిశాలి గాన నీవీ కార్యంబు సత్వరంబు జేయుము. లేకున్న నీచే మరియవాడు కాడని యెరుంగుము. (వెంటనే తల్పులు మూతపడును.)

ఆంజ—[స్వ] అన్నన్నా ! ఎట్టి కట్టడికాల మాసన్నపై నది ? ఐన నేమిలే. దేవి యాజ్ఞానుసారము మరల నారావణుని మూర్ఖ నైందించి నావాలంబుచే బందీకృతునిగఁజేసి నా దుర్గముల కడకుంజని యా మధుషములఁ బట్టిశిక్షి మున్నీమాయకాని జంపి పిమ్మట నాతుమ్మెదలఁ బ్రాణపాయోవులఁ దీసెదగాక. యింక జాగొనరించరాదు. (నిష్క్రమించును.)

యవనికజారును.

పంచమరంగము—యద్ధభూమి.

[ప్రవేశము: మైరావణుడు (పడియుండి) ఆంజనేయులు.]

ఆంజ=[స్వ] వీడింకను మూర్ఖిల్లియే యన్నవాడు. ఆలసింపక వీని నావాలంబుచే గట్టి యా భూధరంబులపై నీడ్చుచుఁ బోయి యాతుమ్మెదలఁ బట్టి వీని ప్రాణములఁ దీసెదగాక. నేనింక యాలసించరాదు. వీడు మూర్ఖుడేనిన మరల ఘోరరణంబు జరుగఁగలడు. అట్లుజరిగినచో సూర్యోదయంబగు. నాకార్య

మెల్ల విఘ్నమగును. ఇంక నెక్కయ్యమంబు జరిగిన యరు
ణోదయంబు కాగలదు. ఇంక భావి కార్యమునకు సాహ
సిం చెద, (వాలముచే తావణుని బందీకృతునిగఁజేసి)

గీ. వెలుగు జేడకసంబున | వెడలకుండు
కాలమందున, వీని సం | గరమునందా
ద్రుంచి కార్యంబు దీర్చుకొం | దంచితముగ
జాలమిట స్పృశేద | సత్వరముగ.

[యవనిక జాగును.]

శ్రీ.

మారుతి మైరావణ సం గ్రామము.

పంచమాంకము.

ప్రథమరంగము—పర్వతగుహలవరుస.

[ప్రవేశము: ఆంజనేయుడు, మైరావణునిబంధించి యిప్పుచుండును.]
మైరా—

సీ. శాలగుట్టలమీఠు ♦ గాలగునంతనే

మేనగ్రాణముతోయె ♦ వానరేంద్ర !

కట్టకంపలు ముండ్లు ♦ కాయంబునకునాటి

గీచుకొనఁగసాగె ♦ గీశచంద్ర !

నముకిల్లెఁ బుట్ట బు ♦ టమ్మచుచు విరిగెనన్

గరుశించివీడుమా ♦ తరుచరేంద్ర !

రక్తిప్రవాహంబు ♦ ప్రక్షురణంబయ్యె

కనుమయ్య ! నీవిడే ♦ కపికులేంద్ర !

గీ. గర్విమున నట్టికార్యంబు ♦ నిర్వహింతు

నంచు, నాదశకంఠన ♦ కభయమొసఁగి

నంత, నీచేడ్డకవంబు ♦ లలముకొనియె

ప్రేమజూపి రక్షింపుమో ♦ రామదూత !

అయ్యో ! వాతజాతా నాజీవితకాలశుంతయు సద్బుద్ధి గలిగి
యిట్టి ఘోరకృత్యంబు లాచరించక దేవగ్రాహ్యుణ పూజలొనర్చుచు
నీయాజ్ఞామీరక మెలంగెద. నన్ను గరుశించి వీడుమా ! రామసౌమి

త్రుల నీయూసన మొకరైన. అన్నా ! నామరవి వినవా ? నా లంక
యంతయు నీకు బట్టముగట్టెద. కేగ్గొగి ధృఢ-వన్న వీకుము-రక్షి
చుము-ప్రాణదాన మొసంగుము-నావంశము నిల్పుము.

ఆజ—ఓరీ దుర్మతి ! నంగవలె జేరి రామసామి త్రుల దొంగలిం
చుట యనుకొంటివా ? ఇంక నిన్ను బ్రాణములతో విడుతు
నని దలంచవలదు. ఎంత విచరునిధేయతగ బ్రాణిండుడు
టివిరా? పితితాశనా! నీయెడఁజాలి వహింపరాదు. (తన్నును)

మైరా=(మూచ్చిల్లుచు)

ఆజ.—ఈ గుహలయందే మనుష్యులుండనని కాళికాబ యాన
తిచ్చినది. వానిబట్టి దేవి యాక్షానుసారముగ వీనిపైఁగొట్టి
ప్రాణమపహరింతుమఁగాక. (తుమ్మెదలచుట్టి రావణునిపైఁ
గొట్టును. రావణుడు చచ్చివచ్చి పడియుండును.)

ఆజ—నీడీ తుమ్మెదల వ్రేలుచే బ్రాణములు వీడినాఁడు. దేవి
చెప్పినవొప్పున సంద్రుబున న్నాతుండవచ్చి వీనిదిలకించి
నిని కఠేబరమును దేవిమోల నిడఁగగాక. (నిష్క్రమించును)
యవనికజారును.

ద్వితీయరంగము—కాళికాలయము.

[ప్రవేశము: ఆంజనేయుడు, మైరావణుడు] (పడియుండి)

ఆజ—ఓ. అమ్మ భవత్పదాబ్జముల" అను పద్యమును జనువును.
[అంత కాళికాలయము తల్పులు తెరువఁబడుచు] తల్లీ ! నీ
కరుణాకటాక్ష వీక్షణముచే నీ దుష్టులమగు కార్యము గట్టవ
ట్టినది త్రిపురసుందరీ ! ఇప్పుడి కీలకవాసులగు రక్కసుల
లెక్కకు మిక్కుటముగ బలియిచ్చియుండిని. మరియు ఈ
లంకాధీశ్వరుండగు రావణునిగూడ నిమ్మనొం గూలవేసితిని.
దేవీ ! ఇంక నీ యభీష్టముఁదీర వీనింఁగూడ నాహారముగ
గ్రహించుము.

కాశీ—హనుమంతా! సగీరకార్యమున కెంతయు సంతసించితిని నీకె
ద్దియేని వలసిన వరిములఁగోరుము బడయఁగలవు.

ఆంజ—లోకజనసి! నీదయారసగబుచే నా యభీష్టబెల్లప్పుడును
నీ శిశుగాదు గుప్పున రామసౌమిత్రిల దయచేసినాననిన గైకొ
ని చనెడి ఆలించిన మావాసరసేన యంతయు సూర్యోద
యంబుగాంచి ప్రాణములఁ జాయుదురు అట్లుతైన నేనచోష్ట
లోక దహన ప్రయోజనములేదు. మరియు నాశ్రమయంతయు
విరరికిం గును గావున రామసౌమిత్రిలఁ గొని చన శలవా
సగీరపడుచు జీవి.

కాశీ—అయ్యో! ఇనకుఁగో లిములగు రామసౌమిత్రిలు నాస
న్నిధి నే చేరియందు బచ్చించియున్నాను. వీరలింకను మై
కిముచి తైమురిచియే యుండిరి భానుశిరగవ్వలవేడి సోకి
న తినే పిరిమత్తు ముండుమామము కాఁగలరు నీవీపేటికతో
సహకొని చనుము.

ఆంజ—అట్లే! మహాప్రసాదము. [లోకకు జని పెట్టెఁ దెచ్చును
తెల్పులుమూతపడును] ఇప్పటికి నామానసము స్వస్థానముఁ
జేరినది ఈలాకియారు గల రిక్కినుల ద్రూచినైచితిని. ఇక
మీది నాకి స్థానమునాతటి బలశాలు లెవ్వరుగిడి? ఎవ్వరును
లేరు లాగున నచ్చిరిదా! ఇది నేమియుఁగీతిలేదు. మరచి
తిని వీరివిక్రిమ బతాభ్యుడుగు నాముద్గలపట్టి మత్స్యవల్ల
భుగిలసి కూతని నాశీర్వాదించి దోర్దండి కలవుగైకొని
పోయెదఁ గాక [పెట్టె నెత్తినవిడుకొని] రామ రామ రామ
సీతారామ రామ:—

[నిష్క్రమించును]

యవనికజారును

తృతీయరంగము—అంకిలో నొక భాగము.

[ప్రవేశము: ఆంజనేయుడు, దోర్దండి, మత్స్యవల్లభుడు.]

మత్స్య—జనకా ! నమస్కారము

అంజ—తనయా ! ఆయస్కాతుడవై రాజ్యపాలన మొనర్చెతవుగా

మత్స్య—తండ్రి ! నీకార్యము సాగింబుగ నే వేరినగిదా ?

అంజ—పుత్రకా ! నీయట్టి పుత్రులుగల్గి తండ్రిలకైదైన కొరిగి
గల్గునా ? అమ్మా ! దోర శ్రీ ! ననాయముచేతనే యీ లాక
జయించినాడను కికిజే నందిన పరాచి, నాను పుత్రకా !

గీ. లాక కథవతివైయును ♦ ను కెనెను

తనయులకు యువరాజ్య ♦ తొత్తిబొసంగ

శ్రీరసరమ్మ పోలి ♦ నేను పతి

సుఖముగానును జిర్వీ ♦ స్త్రీకిబుద్ధి.

మత్స్య—తండ్రి ! మీయాజ్ఞ మీకునా నా ?

అంజ—అమ్మా ! దోర్ శ్రీ ! ఇయ్య నీకాగి కా మిగదా .

దోర్ శ్రీ—అయ్య ! అ నీకారమునకు నానా ? నుప్తమి నానుప్తము

అంజ—పుత్రకా ! నేడే వట్టిము గట్టిపలయునె డలంచినని కా
కాలము పాలన. అను డిరుకాల మానప్తమగుచున్న .
ఇంకె డిడయరాని కేతెనె.

మత్స్య=చి త్తము.

అంజ—మరిచితిని తనయా ! మత్స్యవల్లభా ! నాయాజ్ఞమీ జరిగె

చిన పితృద్రోహ మొనరిచినవాడవగుదువు. మరియు నీ

దప్పి నీవీరాజ్యపరిపాలనం బానస్పివేని యింకలోత్తము

డగు జానకీరాముల కపకారమొనర్చిన తదోషము. ఇంకల

కృతుడవై ధర్మముడప్పకజరించవలయును యిది నాయాన

నీయాన సర్వశక్తియుతుడగు సర్వేశ్వరునియాశ.

మత్స్య=చి త్తము అజాబగ్ధుడ

అంజ—ఇంక నేనేగెద దోర్ శ్రీ ! శలవు.

దోర్ శ్రీ=మంచిది.

మత్స్య—తండ్రి ! నమస్కరించెద.

ఆంజ—శుభమగుగాక. పుత్రకామోరువచ్చెదనిలువుము.

వాత్స్య నితము.

ఆంజ—

(నిష్క్రమించును)

యవనికజారుచు

తూర్పుగము—లంగిలో ప్రథమస్థానము.

[ప్రవేశము. సుగ్రీవాగ్ని సుగ్రీవ జ్వలంతి విధిషణ్ణాదులు]

సుగ్రీ—హే చక్షురీ ! నీ ముఖము కాలమాసముగ? గునుత్తురియిం
కను మానుకొనిరావచ్చు కౌగి ముమైయుండుకోపు ?

[ప్రవేశము. అంజనేయ. వెట్టెకో]

అంజ—(కౌగిలి-మిగిలి) అమ్మా ! నూగుత ! నియ్యినినాహసమూర్తి
నందాగాంచగలను ? కేనోపుష్పాడవనసికు దక్కయితిరు
కుండునా ? నాయనా ! రామసౌమిత్రులసురక్షితముగఁదె
చ్చితినిగా ?

ఆంజ—తాతా ! జూరూతా ! శ్రీరామకల్యాణము నిక్షణము
లేరు మూగింపు చేతను ముత్యతముగఁదె కొనియే నచ్చితిని
సుగ్రీ—హూగుత ! లంగిలోననివచ్చినరాక్షసనాథానమౌతియు స
స్థముగనుడివి మానిరులకువిందొనర్చుము.

ఆంజ—అమ్మా ! నీవెలగొల ముగియతిరాజాతుండగు మత్స్యనిల్ల
భృష్టాగ్నిననాతినియే బోలెడు చ్చగ్నినుకొందిమూతినినాహసం
బునకచ్చెనువారిని నీవెచ్చవచ్చిబ్రష్టంచ “ఆంజనేయశనూ
జుండు” అనిబల్కు. నాతినికెట్లుబుత్తుండినవి నావినుశలుభి
చారిచి విమృశనాతినిసాయంబున నేలంకిజోచ్చి అందనేక
నిక్కసులక్రమింపించి సురలనోర్పిండిసాయంబున రామలక్ష్మ
ణులున్న కాలికాలయము కడకుంజరీయిగాదేవిని బ్రాహ్మించిప్ర
సన్నురాలగునటులఁజేసికొని యామచేమైరావణునిగుట్టెరింగి

మారుతి మైరావణ సంగ్రామము.

కదనంబున లంకాధీశునితో సహా మ్రుక్తి-దిరక్క-సిమూకల
గుట్టలుగుట్టలుగ గొట్టిబీనుగుబెంటలగునట్లు జేసివిజయమంది
తిని. కానిమైరావణుడు మడియక నన్నుజాలక స్త్రీనొందించి
నాడు.

అంగ—అంజనేయా! వీర కిఖామణివననికే చెల్లును మారుతీ!
రామసామిత్తు లింకమ తెలివొందరు కారణ మేమై
యుండును? అల్లదుగోసూర్యోదయముఁ గూడ నగుచున్నదె?
అంజ—అంగహ! మాయ పొడిచే మైకమందిన యీరఘువీరులు
సూర్యోదయా సంతరము తెలివొందగలరు తొందకొంది
కుము.

(అంత సూర్యోదయ కాంతి గాన్పించును)

[రామ లక్ష్మణులు పెట్టిననుండిలేతురు] (లోనపెద్దధ్వని)

రాము—(కోపముతో)

ఉ రావణ! సంగరస్థలిస రాసరిఁ బోరుచు నేడ బోయి
కావరమేడఁ బోయె? నీత కాండము లెచ్చటికేగ? నిష్ఠాని
త్రోవగళంకరాబ్జజాలు భూరిబల్ ఘ్యలు నష్టవచ్చిన
భూవరుడి రఘూద్వహాడు! బూడిచెునర్చక మానునేవెనక

(వానరులందరు భయ సంగ్రభమములతో)

యినకులగ్రగణ్యా! రాఘవేంద్రా! రావణుండిందులేడు. పలాయితుం
డయ్యె శాంతించుడు శాంతించుడు.

రాము—ఎమీ! రాడణుండిందు లేడు. పలాయితుండయ్యెనా?

లక్ష్మ—అగ్రజా! ఇంకజాగొనరించు యుద్ధమునకు సన్నహులగుట
మేలు-

రాము=వనాకసులారా! ఇంక కాలహాని మొనర్పరాదు. యుద్ధము
నకు లెండు దశకొనుని యి క క శి పరాదు.

[శానరులు—ముకులితహస్తై] చిత్తము తమయాజ్ఞ

రాము. ఇందుపోదము. లక్ష్మణారమ్ము.

లక్ష్మణ--చిత్తము. వనాకనులారా! రండు.

[వరుసగా నిష్క్రమింతురు]

[యవనిక జారును.]

శంశమ రంగము రావణుని లంక.

ప్రవేశము: రాము, లక్ష్మణ, విభీషణ, అంజనేయాది వానరులందరు?

రాము. పానవనింగిదాని వానరప్రముఖులారా! ఇప్పటికి రావణ నధికూడనెనర్చి నారము లొకు తెల్లరు నిచ్చింతగ జేవించెదరు మిద మునిజనంబుల కేమియు ముప్పులేదు.

అంజ--దేవా! సంకల్పసిద్ధులగు మీకేకొరంత? సర్వమును మీ నుహిమయేగదా?

రాము--మారుతీ! అట్లనకుము దష్టలను జంతంబలములో జని లేదు. వారి దురాగతమే వానిని యిచ్చి మృత్యుదేవతకొ సంగెను.

విభీ--దేవవాతి వాక్యములెల్ల సత్యములు

సుగ్రీ--దేవా! జాగేల? అయోధ్యకేరవలదా?

రాము--విభీషణుని లంకకు శట్టాభిషేక మొనర్చవలెను గదా అటువైని అయోధ్యాపుర ప్రవేశము.

సుగ్రీ--చిత్తముఅటులైన జాలమేల? శట్టాభిషేక మంటపముకేరి విభీషణుని లంకకు నేరగఁజేయుడు. మేమును తగు కార్యము లాచరించెదము. ఆర్యా! విభీషణా! నీపై నపవాదు మోపి నిన్నెంతయో బాధించిన యీవానరులెంత దుష్టాత్ములు? ఎంతనీచాత్ములు? ఎంతకూరాత్ములు! అయ్యా! నిన్నిట్లు సాధించి బాధించిన యీబుద్ధిహీనులైన వానరులకెల్ల తగిన శిక్షవిధించి మామన్ననలంది వేడుతున్నారము మరియు

సింహుగితం బెఱుగలేక పరమభక్తుడవని యెంచక మీరప
రాధమొనర్చిన మాతెప్పిద మెఱుల గొలిపోవును? మమ్మెల్లగ
క్షమింప వేడెదము (వానరులు పదిములపై బడుదురు.)

విభీ=వానరులారా! ఇందు మీనోసమేమిలదు? అనియు
విధిక్రతము. అతితప్పింప నేరము? మీరునుములగుం గల
కళంకముల మారుడు. ముందు కార్యచూఁగించిపుడు.

రాము-తరుచు కేంద్రులారా! ఏలయీజాలము? ఇదిచాగువీడి పట్టాభి
షేకమంటపముఁ జేసెను. ఇదియే శుభముకాదు. ము
విభీషణా! రమ్ము పోడము

విభీ-చిత్తము.

(నిష్క్రమింతురు.)

(యవనికి జారును.)

షష్ఠమంగము-పట్టాభి షేకమంటపము.

[ప్రవేశము: రాను, లక్ష్మణ, వానరులు, పుష్పజనులు,]

విభీషణుడు [సింహాసనముపైఁగూర్చుండుచు]

లక్ష్మ- (కర్పూరమువెలిగించి)

మంగళమహాశ్రీవృత్తము.

మంగళమురామునకు ♦ మంగళముమారుతికి ♦ మంగళమువా
నరులకంతక

మంగళముభక్తులకు ♦ మంగళమువకానులకు ♦ మంగళము
రాచతతికెల్లక

మంగళముభూమిగల ♦ మానినులకెల్లగుభ ♦ మంగళముబ్ర
జలకతివేట్లక

మంగళముబండితనమాజముచకందఱకు ♦ మంగళము ♦ మం
గళమహాశ్రీ.

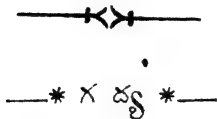
(ఆకాశము) తథాస్తు ! తథాస్తు ! అట్లేమగుగాక.

రాము—లంకాపురినివాసులారా

చం. నలనలమూడువందలగిరి కర్ణపుల్లినడిపించుగాతని
 య్యలగిరిసన్ద్యమల్ విగుల ♦ నింపుగపంటలో సంగుగాతనా
 గిరిమనభూవులాత్మజల ♦ దాటువలెకబ్రజజాత్రుగాతయే
 యలజడిలేక నెల్లొరగి ♦ నైక్యముగాజరియంత్రుగావృత.

(చెరల) తథాస్తు ! తథాస్తు !

యవనికజాడును.

ఇది త్రిరామచంద్ర కరుణాకటాక్ష లబ్ధవిత్వ భావాద్వాజస గోత్ర
 బింధాయానసూత్ర గూడూరు వంశే షయంచ రావా రాకా
 సుధాకిరి మల్లశ్వరిపాత్రి నిరింతరి శివారాధి శేరిట
 శివ కవీశ్వరాంబ మాంబికా సుపుత్ర సుమమిత్ర
 కోటిశ్వరి నామధేయ ప్రణీతంజే

శ్రీ.

మారుతీ మైతావణ సంగ్రామము పంచమంశము

సంపూర్ణము.

పురూరవ

క్రొత్త నాటకము !

ఫార్మీ మట్లు !!

గిల్లు పేరు !!!

రు 140

ఇది క్రొత్తనాటకము. అనేకులచే కొనియాడబడినది. హాస్య గద్యములు ముప్పలు మూటగట్టును. ఫార్మీ మట్లు గలవి. ప్రదర్శన నార్హము. పఠనీయానుకూలము.

సచ్చుచున్నది !

క్రొత్తనాటకము !!

విచ్చుచున్నది

సీతాకళ్యాణము.

దశరథునివేట, యజ్ఞదత్తునివధ, మునివంపతుల వివాహము, దశరథునిశాపము, మునివంపతుల మృతి, దశరథునివగత్తు, పుత్రకామేష్ఠి, శామంతక్యూణ భరతశతృఘ్నుల జననము, కౌసలకుని నూగ మశము, రామునికోరుట, దశరథుడు దుఃఖించుట, రామత్క్యూణులను మానివెట్ట పంపుట, సుబాహునివధ, అతని వృత్తాంతము, తాటక పథ, దాని వృత్తాంతము, అంగ, మలద, నరూశదేశముల చరిత్ర, అహల్యశాపవృత్తాంతము, అహల్యమోక్షణము, శోలమునిగూడుట, ఇంద్రునిశాపము, అతనివృత్తాంతము, శాపముచే అండువిహించు దేవతలకడకేగి యసత్యవాక్యముల వారలనప్పించి మేషవృషభముల ధరించుట, శివధనుర్భంగము, సూర్యచంద్ర వంశక్రమము, సీతాకళ్యాణము, పరశురామ గర్వభంగము మున్నగు నూతన విషయము లిది వరకు ప్రచురించిన సీతాకళ్యాణములకన్న కొన్నిచేర్చి ముద్రించుచున్నారము. చక్కనిసాంగు, పద్యగద్యములు. వెల రు 1-0-0

15350

